

Тернопіль
2024

АНОТАЦІЯ

Феньо В.Я., Підвищення ефективності діяльності малого бізнесу в умовах воєнного стану (на прикладі ТОВ «Експерт сервіс Т») – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 051 «Економіка» - Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя – Тернопіль, 2024.

Кваліфікаційну роботу магістра виконано на 76 аркушах, містить 42 рисунків, 12 таблиць, додатки на 18 сторінках. В ній використано 35, в більшості оцифрованих, літературних джерела за темою роботи.

Об'єкт дослідження: показники ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс Т».

Предмет дослідження: заходи з підвищення ефективності діяльності малого бізнесу в умовах воєнного стану.

Методи дослідження – метод системного і процесного підходу; методи логічно-діалектичного аналізу; методи кореляційно-регресійного аналізу; методи проєктного аналізу; абстрактно-логічний метод.

У теоретико-методичному розділі висвітлені сучасні проблеми малого бізнесу в умовах воєнного стану, розкрито сутність державної підтримки малого бізнесу та шляхи його розвитку, досліджено методику оцінки ефективності функціонування малого бізнесу

В аналітично - розрахунковому розділі подано загальну характеристику ТОВ «Експерт Сервіс-Т», проведено аналіз показників балансу, фінансових показників, показників ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т».

В проєктно - рекомендаційному розділі проведено прогнозування показників рентабельності та економічне обґрунтування запропонованих заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т».

У четвертому розділі висвітлені питання охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: економічна ефективність, малий бізнес, рентабельність, прогнозування, економічне обґрунтування.

ANNOTATION

Feno V. Increasing the efficiency of small business activity under martial law conditions (LLC “Expert service-T” as a case study) - Manuscript.

Research for obtaining a master's degree in speciality 051 "Economics" - Ternopil National Technical University named after Ivan Puluj – Ternopil, 2024.

The master's thesis is 76 pages long, contains 42 figures, 12 tables, and annexes on 18 pages. The paper uses 35, mostly digitised, literary sources on the topic of the work.

Object of research: efficiency indicators of LLC “Expert service-T”.

Subject of research: measures to improve efficiency of small business in martial law.

Research methods: the method of system and process approach; methods of logical and dialectical analysis; methods of correlation and regression analysis; methods of project analysis; abstract and logical method.

The theoretical and methodological section highlights the current problems of small business under martial law, reveals the essence of state support for small business and ways of its development, and investigates the methodology for assessing the efficiency of small business.

The analytical and calculation section provides a general description of LLC “Expert service-T”, the analysis of balance sheet indicators, financial indicators, efficiency indicators of LLC “Expert service-T”.

In the project and recommendation section profitability indicators are forecasted and economic justification for the proposed measures to improve the efficiency of Expert Service-T LLC is provided.

The fourth section highlights the issues of occupational health and safety in emergency situations.

Keywords: economic efficiency, small business, profitability, forecasting, economic justification.

Зміст	стор.
ВСТУП	7
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ	10
1.1. Проблеми малого бізнесу в умовах воєнного стану	10
1.2. Державна підтримка малого бізнесу та шляхи його розвитку	16
1.3. Методика оцінки ефективності функціонування малого бізнесу	21
АНАЛІТИЧНО-РОЗРАХУНКОВИЙ РОЗДІЛ	24
2.1. Загальна характеристика ТОВ «Експерт Сервіс-Т»	24
2.2. Аналіз показників балансу ТОВ «Експерт сервіс-Т»	28
2.3. Аналіз фінансових показників ТОВ «Експерт сервіс-Т»	31
2.4. Аналіз показників ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»	35
ПРОЄКТНО-РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ РОЗДІЛ	46
3.1. Прогнозування показників рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т»	46
3.2. Економічне обґрунтування заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»	58
ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	68
4.1. Охорона праці на ТОВ «Експерт сервіс-Т»	68
4.2. Захист працівників та клієнтів приватного підприємства у разі надзвичайних ситуацій воєнного часу	70
Висновки	74
Список використаних джерел	77

ВСТУП

Ведення бізнесу в умовах непередбачуваних обставин, викликаних війною з РФ, та як наслідок, кризи економіки України, вимагає від підприємців пошуку нових підходів у реалізації підприємницьких ідей у складних умовах сьогодення. Непередбачуваність розвитку ситуації в Україні, колосальне зменшення кількості споживачів, збільшення податкового навантаження, дефіцит кадрів і капіталу – це лише частина проблем з якими стикнувся вітчизняний малий бізнес. Хоча держава і вживає заходи законодавчого та фінансового характеру щодо підтримки малого бізнесу, значна частина проблем падає на плечі самих підприємців.

У перші місяці війни малий бізнес, який ще не остаточно відновився після обмежень своєї діяльності у зв'язку з пандемією COVID19, опинився у ситуації невизначеності до якої був практично не готовий. У такій ситуації, кожен підприємець діяв виходячи з оцінки безпеки та покладаючись на власну інтуїцію. Не існує інструкцій, як функціонувати бізнесу в умовах постійних ризиків для життя персоналу та можливої руйнації обладнання. Найбільш вдаюю ідеєю для малого бізнесу стала його передислокація з небезпечних областей східної України у західні. Причому слід відзначити, що держава фінансувала перевезення необхідного виробничого обладнання у більш безпечні області України. Деякі підприємці закрили свій бізнес та виїхали за межі держави, в очікуванні повернутись до бізнесової діяльності після закінчення війни. Ще одна категорія малого бізнесу змушена була починати свою діяльність з нуля, оскільки внаслідок попадання російської ракети, зруйноване підприємство не піддавалось відновленню.

На відміну від середнього і великого бізнесу, завдяки своїй гнучкості, малий бізнес оперативно підлаштовується під кон'юнктуру ринку. З початком війни, для малого бізнесу з'явилися нові виклики негативного впливу, ризики від яких необхідно оперативно мінімізувати шляхом економіко-математичного прогнозування, наскільки це можливо, адже передбачити влучання ракет російських агресорів по українських підприємствах на всій Україні неможливо.

Однак, цілком реально, працювати над розробкою антикризових стратегій та відповідних заходів з мінімізації ризиків, які гуртуються на швидкому прийнятті обґрунтованих рішень, подекуди креативних, які дозволять запобігти банкрутству малого бізнесу. Актуальність досліджень даної кваліфікаційної роботи полягає у необхідності забезпечення ефективної діяльності діючого малого бізнесу в умовах викликів пов'язаних з триваючою повномасштабною війною.

Метою виконання кваліфікаційної роботи магістра є вивчення сучасного стану малого бізнесу, виявлення найбільш значущих проблем, та на підставі аналізу ефективності діяльності досліджуваного малого підприємства скласти прогностні моделі зміни показників ефективності.

ТОВ «Експерт сервіс-Т».

Мета кваліфікаційної роботи досягається шляхом постановки і вирішення наступних поточних завдань:

- вивчити сучасний проблеми малого бізнесу в умовах воєнного стану;
- дослідити роль держави та відповідні заходи щодо підтримки вітчизняного малого бізнесу;
- розглянути методику оцінки ефективності діяльності малого бізнесу;
- дати характеристику господарської діяльності ТОВ «Експерт Сервіс-Т»;
- провести аналіз показників балансу, фінансових показників, показників ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»;
- спрогнозувати показники рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т»;
- провести обґрунтування заходів з підвищення ефективності діяльності досліджуваного Товариства;
- вивчити питання з охорони праці та забезпечення безпеки у надзвичайних ситуаціях на ТОВ «Експерт сервіс-Т».

Предмет дослідження: заходи з підвищення ефективності діяльності малого бізнесу в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження: показники ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс Т».

Методи дослідження – метод системного і процесного підходу для дослідження сучасного стану малого бізнесу; методи логічно-діалектичного аналізу – для аналізу діяльності ТОВ «Експерт сервіс Т»; методи кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування показників ефективності; методи проєктного аналізу для обґрунтування запропонованих заходів підвищення ефективності діяльності Товариства; абстрактно-логічний метод - для узагальнення, формулювання висновків і рекомендацій.

Наукова новизна полягає проведених досліджень полягає у: детальному вивченні сучасного стану функціонування вітчизняного малого бізнесу, виявленні його головних проблем, ґрунтовному аналізі показників господарської діяльності ТОВ «Експерт сервіс Т», розробці прогнозних моделей показників ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс Т», обґрунтуванні запропонованих заходів з підвищення ефективності діяльності досліджуваного Товариства.

Структура магістерської роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг кваліфікаційної роботи складає 76 сторінок комп'ютерного тексту, містить 42 рисунків, 12 таблиць та 35 літературних джерело.

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНИЙ РОЗДІЛ

1.1. Проблеми малого бізнесу в умовах воєнного стану

Повномасштабна війна з РФ призвела до руйнації багатьох вітчизняних підприємств у тому числі і підприємств малого бізнесу. Хаотичні обстріли території України російськими військами не можуть гарантувати від попадання ракети чи дрона у підприємства будь-якої області України. Тому, всі без винятку вітчизняні підприємства знаходяться під загрозою руйнації внаслідок обстрілу з країни-агресора. Крім того повномасштабна війна вимагає значних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення української армії, а це відповідно стає додатковим фінансовим тягарем для вітчизняного бізнесу у вигляді постійно зростаючих податків на ведення підприємницької діяльності.

Питанням функціонування малого бізнесу в умовах воєнного стану присвятили свої наукові дослідження такі вітчизняні вчені як Бакушевич І., Берестецька О., Загорський В., Кисіль Б., Куклінова Т., Мельник Т., Мурована Т., Шушкова Ю., Чепіль Ю., Дунець І. [1, 8, 14, 17, 20, 27].

Державна підтримка та можливість розвитку малого бізнесу в складних сучасних умовах здійснення підприємництва, описані в працях вітчизняних науковців: Бакушевич І., Васильця Н., Диканя В., Карпенко Л., Ковальчук Н., Калугарь А., Круглова В., Лозинської Т., Сліченко В., Мейш А., Шпильового В., Михаліцької Н., Яцик М., Різнюк Н.М., Берестецької О.М., Лойко В. та ін..[30, 35, 5, 7, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 22, 31, 32, 33, 34].

Розвиток малого бізнесу в Україні протягом останніх десятиліть відбувався еволюційно, а основними чинниками, які впливали на нього була кон'юнктура ринкового середовища та зміни державного законодавства, щодо регулювання бізнесової діяльності. Малий бізнес, порівняно з іншими різномасштабними господарюючими суб'єктами, має значні переваги, завдяки своїй гнучкості та оперативності реагування на кон'юнктурні зміни ринку та зміни, які відбуваються у макросередовищі. У більшості розвинених країн світу

саме малий бізнес є головним бюджетоутворювачем, його частка складає від 70 до 90%. Привабливість малого бізнесу для національної економіки особливо проявлялась під час економічних криз в одній або кількох ключових галузях економіки [9], оскільки малий бізнес був чинником стабілізації, який забезпечував надходження податків до бюджету.

В Україні, зародження малого бізнесу припадає на початок 90-их років минулого століття, коли почались процеси приватизації у різних галузях національної економіки, що сприяло появі великої кількості приватних підприємств. Практично у кожній галузі економіки, приватні підприємства демонстрували значну перевагу у здійсненні господарської діяльності, порівняно з державними. Конкурентоздатність приватних підприємств у порівнянні з державними, була незаперечною. Активна фаза розвитку вітчизняного малого бізнесу припала на початок 2000-их років, що було пов'язано із впровадженням різноманітних державних програм підтримки малого та середнього бізнесу.

До початку повномасштабної війни пріоритетними видами економічної діяльності вітчизняного малого бізнесу були: гуртова та роздрібна торгівля, сільське господарство, промисловість, операції з нерухомим майном та будівництво (рис. 1.1). Це традиційні для України галузі економіки, обумовлені у першу чергу наявними сировинними базами

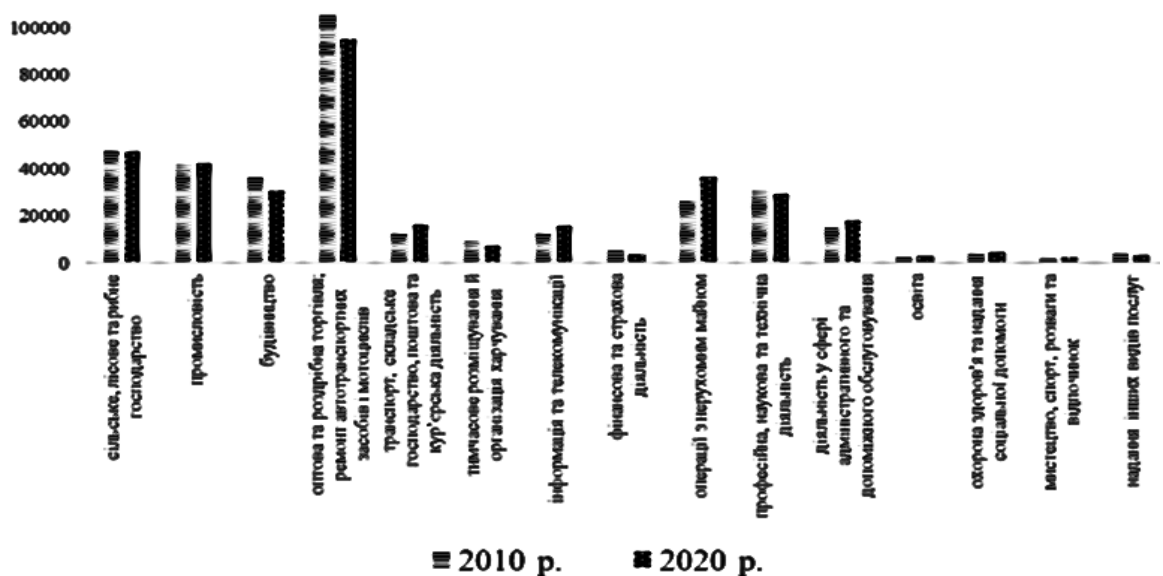

Рис. 1.1. Порівняння кількості діючих малих підприємств у 2010 та 2020 роках

З початком повномасштабної війни пріоритети новостворених малих підприємств, щодо видів економічної діяльності дещо змінились, хоча роздрібна торгівля і залишилась на першому місці з показником 28,7%, друге посіла комп'ютерне програмування 8,9%, а на третьому місці - надання індивідуальних послуг – 6,5% (рис. 1.2). Четверте місце серед бажаних видів діяльності новостворених ФОПів зайняла гуртова торгівля – 5,8%, а п'яте ресторації – 5,6%.

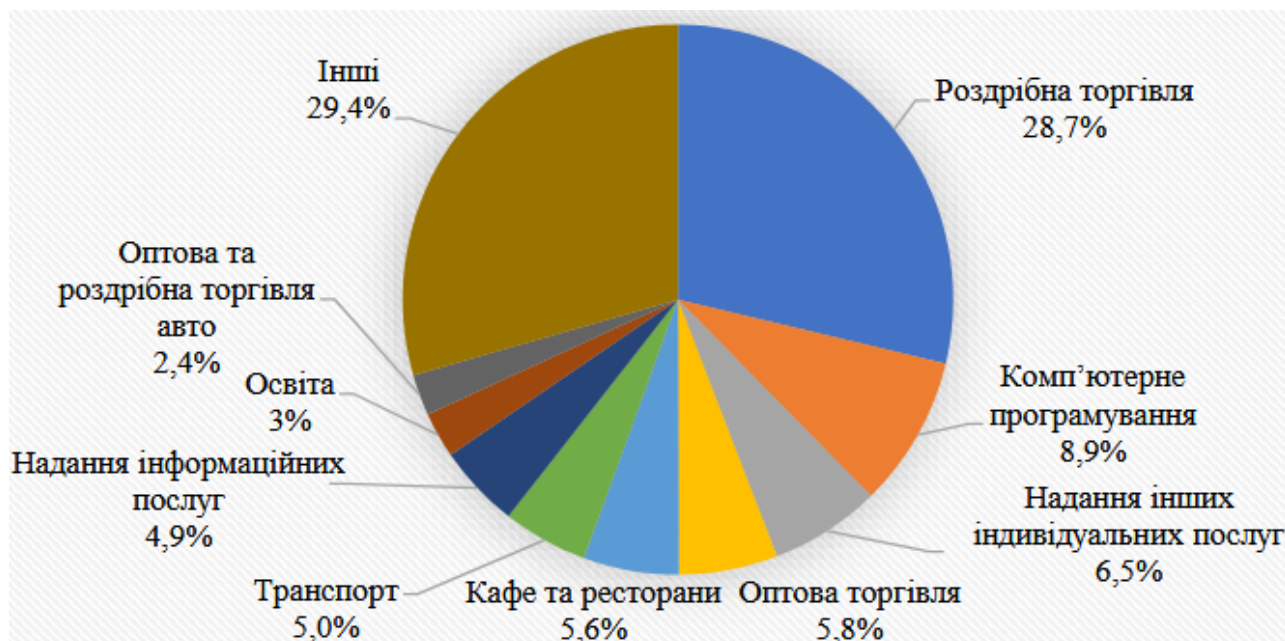

Рис. 1.2. Найперспективніші напрямки новостворених ФОПів у 2023 році [17]

Вихід на лідерські позиції напрямку комп'ютерного програмування у перспективах новостворюваного малого бізнесу, обумовлене глобальними тенденціями цифровізації економік світу, що вимагає впровадження відповідного цифрового інструментарію [2, 31, 35]. Крім цього, цей напрямок характеризується високими, порівняно з іншими галузями економіки, показниками рентабельності та розмірами заробітних плат.

Крім фізичного руйнування підприємств, вітчизняний бізнес в умовах воєнного стану стикнувся з низкою проблем економічного та правового характеру. Проблемам сучасного малого бізнесу присвячені численні дослідження науковців та різноманітних фінансових інституцій. Такі дослідження спираються на опитування підприємців малого бізнесу різних галузей вітчизняної економіки та визначаються у відсотковому співвідношенні.

За дослідженнями проблем малого бізнесу проведеними фахівцями групи консалтингових компаній Advanter Group, до першої п'ятірки проблем малого бізнесу, опитуванні підприємці віднесли наступні [23, 24, 29]:

- непрогнозованість ситуації в Україні та на внутрішньому ринку;
- непередбачуваність урядових заходів, які можуть негативно вплинути на малий бізнес;
- брак необхідної кількості платоспроможних споживачів;
- дефіцит кваліфікованих працівників;
- дефіцит капіталу (рис. 1.3).

Рис. 1.3 Проблеми вітчизняного бізнесу [29]

Мельник Т. у своїх дослідженнях [17], проблеми малого бізнесу розглянула у помісячних тенденціях, що дало змогу виділити наступні проблеми у період вересня 2022 року – червня 2023 року (рис. 1.4). До п'ятірки основних проблем вітчизняного малого бізнесу, за результатами проведених досліджень, Мельник Т. віднесла:

- брак достатньої кількості платоспроможних споживачів;
- непрогнозованість ситуації в Україні та на внутрішньому ринку;
- брак капіталу;
- непередбачуваність урядових заходів, які можуть негативно вплинути на малий бізнес;

- подекуди штучні перешкоди з боку регуляторних та фіскальних органів.

Рис. 1.4 Базові проблеми малого бізнесу під час війни [17]

До головних проблем малого бізнесу сучасності, за дослідженнями В. Загорського [8, С. 15] у перші п'ятірку увійшли наступні проблеми:

- зростання вартості сировини і матеріалів;
- труднощі у логістиці територією України;
- дефіцит кваліфікованої робочої сили;
- руйнування ланцюгів постачання;
- брак достатньої кількості платоспроможних споживачів (рис. 1.5).

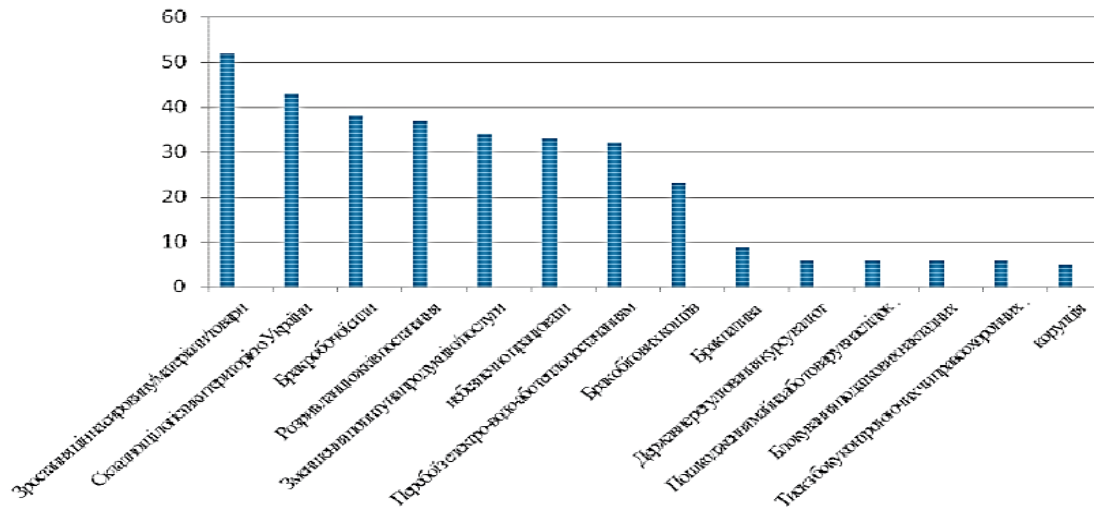

Рис. 1.5. Проблеми ведення малого бізнесу [8, С. 15]

У той же час автор відмічає, що у довоєнний час головними проблемами вітчизняного малого бізнесу були: рейдерство, тінізація національної економіки, мала продуктивність праці на підприємствах, ухилення від сплати податків, низька кваліфікація персоналу.

Рис. 1.6. Перешкоди бізнесу на шляху відновлення у 2022 р. [13, С. 441]

Круглов В.В. у своїх дослідженнях присвячених розвитку малого бізнесу в умовах воєнного стану [13], виділив наступні проблеми:

- брак достатньої кількості платоспроможних споживачів;
- непрогнозованість ситуації в Україні та на внутрішньому ринку;
- брак капіталу;
- непередбачуваність урядових заходів, які можуть негативно вплинути на малий бізнес;
- недоступність кредитних коштів.

Отже, однією з головних проблем вітчизняного малого бізнесу, яку виділили науковці за результатами своїх досліджень [29, 17, 8, 13], є непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку, оскільки повномасштабна війна з РФ триває і ніхто не може передбачити терміни її закінчення, а отже підприємства малого бізнесу знаходяться під постійною загрозою руйнування. Другою проблемою малого бізнесу, науковці виділяють відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів, що пов'язано з масовим виїздом громадян України за межі держави, з початком повномасштабної війни. Третя вагома проблема вітчизняного малого бізнесу полягає у непередбачуваних діях держави, що може негативно відбитись на ньому, зокрема це стосується посилення мобілізаційних заходів, що викликає дефіцит робочої сили, постійного збільшення податкового навантаження на малий бізнес тощо.

1.2. Державна підтримка малого бізнесу та шляхи його розвитку

За результатами проведеного Європейською Бізнес-Асоціацією опитування, незважаючи на триваючу війну з РФ, у 2024 році близько 80% вітчизняного малого бізнесу планують розширюватись та залучати кошти у розвиток. Тридцять відсотків з опитаних бізнесменів планують відкривати нові напрямки бізнесу. У більшості випадків бізнес покладається на власні сили тобто особисті кошти - 40%, а гранти, кредити і інвестиції складають відповідно 20%, 12% і 9% [3].

За результатами опитування, проведеного Американською торговельною палатою, 86% компаній-членів повноцінно функціонують

протягом двох років повномасштабної війни, а 12% функціонують частково, що може відображати помірний оптимізм розвитку малого бізнесу в Україні в умовах повномасштабної війни [3].

Крім власних ресурсів, малий бізнес в сучасних умовах отримує часткову фінансову підтримку з боку держави. у 2024 році 462 переможці третьої хвилі грантової програми «Власна справа» отримали 111 млн гривень на започаткування або розширення бізнесу. Від початку програми «Власна справа» у 2022 році, її переможцями стали більше 14600 українців, які держава отримали від держави 3,5 млрд. грн. [3].

На думку співзасновника Центру економічного відновлення Андрія Длігача [4], держава у першу чергу зобов'язана підтримати виробників продуктів та ліків, аптеки, аграріїв, а також легку промисловість, оскільки саме ці напрямки виробляють найбільш востребувані товари. Серед пропозицій бізнесу до держави у сучасних умовах можна виділити [4]:

- скасування переліку критичного імпорту;
- сприяння поживавленню імпортно- та експортних операцій;
- забезпечення логістичної підтримки;
- спрощення митних процедур.

У праці [5], присвяченій науковим підходам до розвитку малого підприємництва в умовах повномасштабної війни, автором запропоновані основні напрямки підтримки малого бізнесу з боку держави (рис. 1.7).

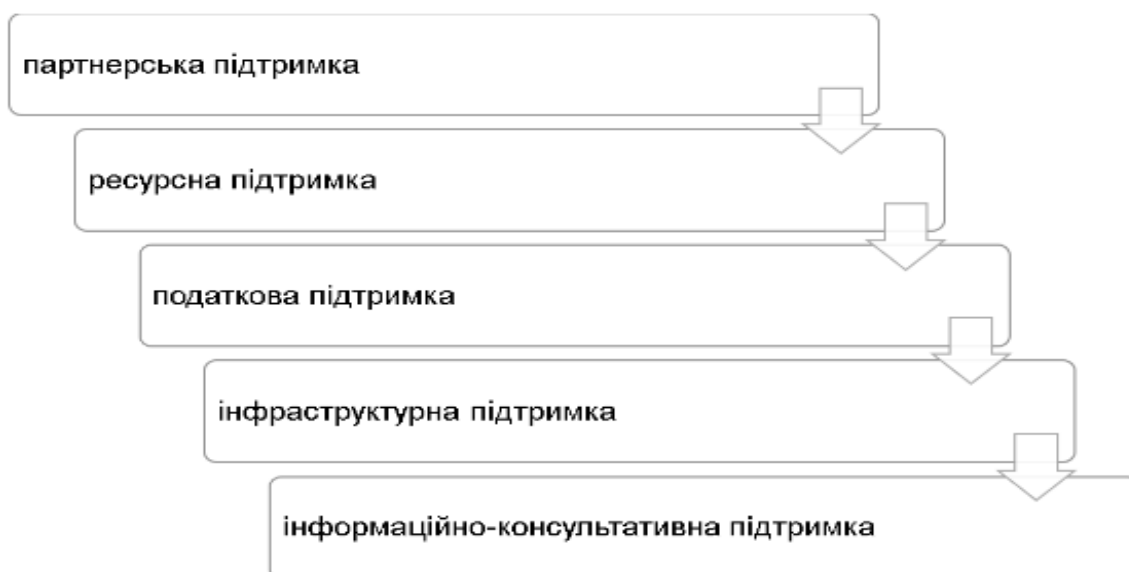

Рис. 1.7 Основні напрямки підтримки малого бізнесу з боку держави [5, С.119]

Таке авторське бачення має узагальнений характер, що потребує більш детальних роз'яснень, щодо конкретних заходів з боку держави у підтримці малого бізнесу.

За опитуваннями фахівцями компанії Payoneer Team, 4200 українських власників малого бізнесу, 38% з них планує збільшити кількість працівників (рис. 1.8).

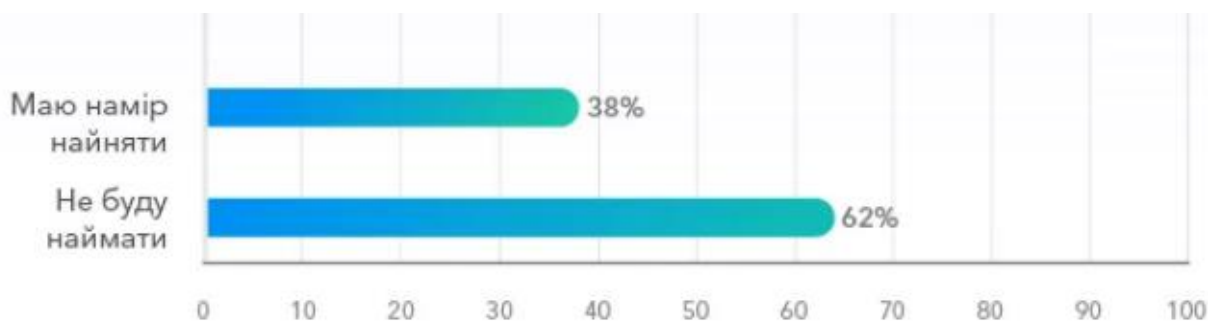

Рис. 1.8 Відсоток малого бізнесу щодо можливого збільшення
працевлаштування нових працівників [6]

У статті [7], автори виділили шість діючих напрямків державної підтримки малого бізнесу в умовах війни:

- з метою для відновлення сектору малого бізнесу створено Фонд підтримки малого бізнесу;
- здійснено податкові зміни, які спрямовані на розширення кола малого бізнесу, які мають право на використання спрощеної системи оподаткування,
- на законодавчому рівні тимчасово відмінено: 600 ліцензій та регуляцій для малого бізнесу; податкові перевірки; штрафні санкції за відсутність фіскального чеку тощо;
- здійснюється формування законодавчої бази щодо відшкодування збитків, отриманих малим бізнесом, внаслідок руйнування в результаті воєнних дій;
- затверджено законодавчі акти щодо державної фінансової допомоги малого бізнесу в умовах воєнного стану;
- державної підтримка у переміщення потужностей малого бізнесу у більш безпечні регіони України.

Також, до інструментів підтримки малого бізнесу з боку держави можна віднести наступні заходи [10]:

- відміна граничних строків здійснення розрахунків за товари військового використання, які імпортують виконавці державних замовлень з оборонних закупівель;
- збільшення граничних термінів розрахунків з 90 до 120 діб за експорт аграрної продукції;
- дозвіл малому бізнесу в період воєнного стану проводити окремі види господарської діяльності, використовуючи декларативний принцип тобто подавати до відповідних органів ліцензування лише декларації про здійснення господарської діяльності, без наявності дозвільних документів та ліцензій;
- ухвалення Урядом рішення щодо розширення державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %»;
- запуск бета-версії платформи для збору зворотного зв'язку від бізнесу «Пульс».

Необхідність державної підтримки, спираючись на міжнародний досвід, висвітлено в роботі [11]. Зокрема автори виділяють наступні напрямки підтримки вітчизняного малого бізнесу:

- підтримка підприємницької освіти з метою створення сприятливих умов для започаткування малого бізнесу;
- підтримка під час виходу на нові ринки;
- доступність фінансування;
- підтримка конкурентоспроможності малого бізнесу;
- інформаційна та консультативна допомога малому бізнесу.

Структура податкових пільг, введених державою для малого бізнесу в умовах воєнного стану розкрито у роботі [12]. Податкові пільги стосуються звільнення від сплати єдиного податку платників 1 та 2 груп, від сплати ЄСВ, звільнення від плати за землю та екологічного податку (рис. 1.9). Полегшення податкового навантаження позитивно відбивається на діяльності малого бізнесу, але станом на 2024 рік з'явилась необхідність збільшення податків у зв'язку з необхідністю фінансування ЗСУ.

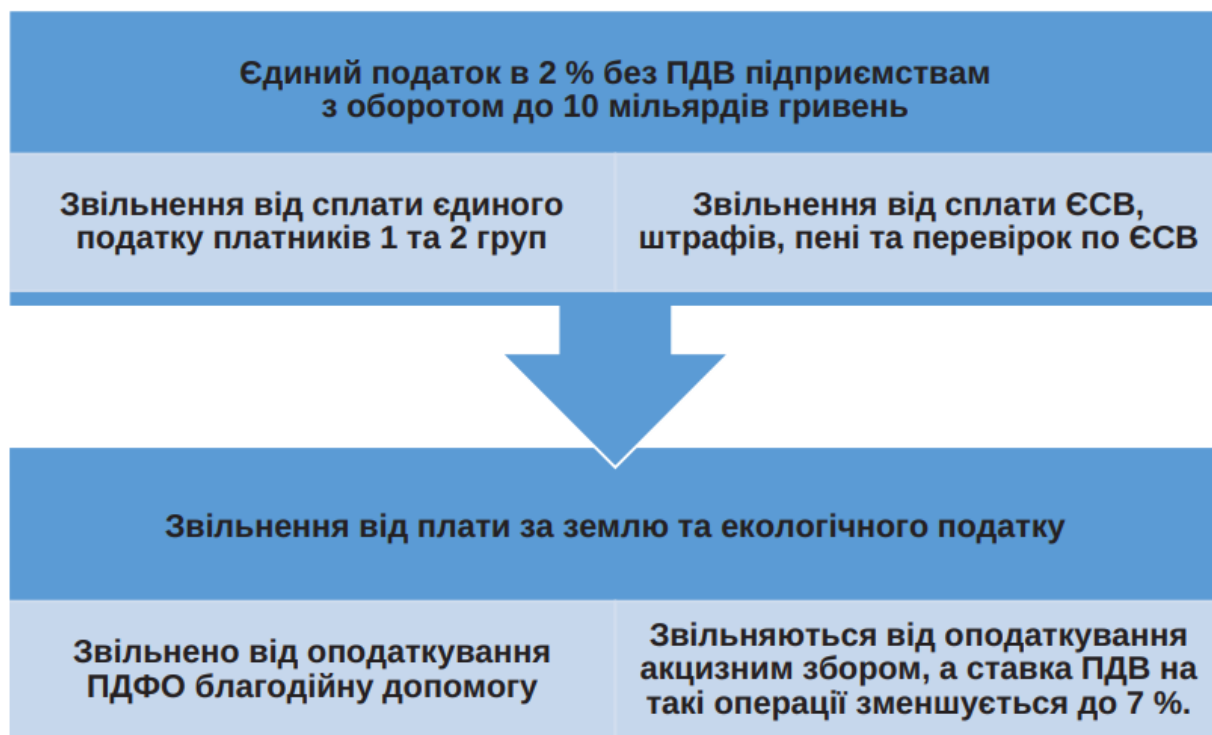

Рис. 1.9 Податкові пільги запроваджені для малого бізнесу в умовах воєнного стану [12]

У праці [16], автори розділяють заходи державної підтримки на економічні та організаційні, за напрямками: доступності ринків, захисту прав діяльності, залучення ресурсів, розвитку ринкової інфраструктури, захисту інформації, управлінських технологій, інвестицій та інновацій.

Міжнародна підтримка малого бізнесу в умовах воєнного стану також є надзвичайно вагомою для вітчизняної економіки, зокрема український бізнес вже отримав як прямої фінансової допомоги так і донорської допомоги, грантів, страхування воєнних ризиків на суму 2,7 млрд. євро та підписані меморандуми ще на 1,5 млрд. євро [24].

Кількість новозареєстрованих підприємців в Україні на 2024 рік прогнозується в межах 300-350 тисяч осіб, відповідно проти 310 тис. у 2023 р. та 195 тис. у 2022 році [33, С. 279].

Отже, підсумовуючі роль держави та міжнародних фінансових інституцій у підтримці малого бізнесу, можна відзначити, що в умовах воєнного стану державна підтримка та підтримка міжнародних донорів є необхідною вимогою часу. Незважаючи, що значна частина представників

малого бізнесу розраховують на власні ресурси, самотужки вони спроможні перекрити не більше 40% необхідних фінансових ресурсів. Крім цього, без комунікації з державою, малому бізнесу буде надзвичайно важко функціонувати, в умовах змін регуляторного характеру, які з'являються на вимогу кон'юнктурної ситуації на ринку.

1.3. Методика оцінки ефективності функціонування малого бізнесу

Проведення аналізу економічної ефективності діяльності вітчизняного малого бізнесу в умовах воєнного стану надзвичайно важлива з огляду на можливість внесення коригувальних рішень з метою її стабілізації або підвищення. Ефективність діяльності малого бізнесу залежить від багатьох чинників, а існуючі методики відпрацьовані на прикладі різних господарюючих суб'єктів, тобто пройшли практичну апробацію. Найбільш поширена методика визначення ефективності функціонування малого підприємства ґрунтується на визначенні показників рентабельності, які відображають частку прибутку у витратах підприємства на здійснення господарської діяльності. Така методика детально описана в більшості підручників з економіки, тому у наших дослідженнях обмежимося зведенням залежностей визначення різних видів рентабельності, та опису складових у формулах у стовпчик «традиційний підхід» (табл.1.1).

Сучасний підхід (табл. 1.1) узагальнимо за дослідженнями описаними у роботі [26, С. 115-118], у якій автори досліджують послідовність визначення коефіцієнтів рентабельності з огляду на цілі проведення аналізу, особливості виробничої діяльності, особливо в контексті ефективності використання активів малого підприємства.

Таблиця 1.1

Залежності для визначення рентабельності малого бізнесу

Традиційний підхід		Сучасний підхід	
Показник	Залежність	Показник	Залежність
1	2	3	4

1	2	3	4
Рентабельність послуг P_i :	$P_i = \frac{N}{C_i} \times 100\%$ де N – чистий прибуток від продажу послуг, грн. C_i – собівартість послуг, грн.	Коефіцієнт рентабельності активів (Return on Assets, ROA)	$ROA = \frac{Profit}{Assets}$ $Profit$ – прибуток; $Assets$ – активи
Рентабельність поточних витрат малого підприємства P_B	$P_B = \frac{N}{B_i} \times 100\%$ B_i – поточні витрати малого бізнесу	Рентабельність сукупних активів (Return on Total Assets, ROTA)	$ROTA = \frac{Profit}{TA}$ TA – сукупні активи (Total Assets)
Рентабельність основних активів малого підприємства P_{OA}	$P_{OA} = \frac{N}{OF} \times 100\%$ OF – середньорічна вартість основних активів малого підприємства, грн.	Рентабельність сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NP}$)	$ROTA_{NP} = \frac{NP}{TA}$
Рентабельність оборотних активів малого підприємства P_{OA}	$P_{OA} = \frac{N}{OA} \times 100\%$ OA – середньорічна вартість оборотних активів малого підприємства, грн.		$ROTA_{NP} = \frac{NP}{\frac{1}{2}(TA_{поч} + TA_{кін})}$
Рентабельність трудових ресурсів малого підприємства P_{TP} :	$P_{TP} = \frac{N}{TP} \times 100\%$ TP – середньоспискова чисельність працівників малого підприємства.	Рентабельність сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків	$ROTA_{EBIT} = \frac{EBIT}{TA}$ $EBIT$ – прибуток до вирахування відсотків і податків (Earnings before Interest and Taxes)

1	2	3	4
Рентабельність активів малого підприємства P_A :	$P_A = \frac{N}{\bar{A}} \times 100\%$ $\bar{A}$ - середньорічна вартість активів малого підприємства, грн.	Рентабельність сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків, податків і амортизації основних засобів та нематеріальних активів	$ROTA_{EBITDA} = \frac{EBITDA}{TA}$ $EBITDA$ – прибуток до вирахування відсотків, податків і амортизації ОЗ та нематеріальних активів (Earnings before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization)
7) Рентабельність власного капіталу малого підприємства P_{BK} :	$P_{BK} = \frac{N}{\bar{BK}} \times 100\%$ $\bar{BK}$ – середньорічна вартість власного капіталу малого підприємства, грн.	Рентабельність необоротних активів (Return on Fixed Assets, ROFA):	$ROFA = \frac{TotalEarning}{NetFixedAssets}$ $Total Earning$ - валовий прибуток; $Net Fixed Assets$ – чиста вартість необоротних активів, тобто вартість основних засобів за вирахуванням амортизації.

Запропонована у роботі [24] послідовність обчислення показників рентабельності малих підприємств за сучасним підходом, є найбільш доцільною за тематикою досліджень роботи, оскільки першочергово враховує ефективність використання активів малого бізнесу. А в умовах воєнного стану максимально ефективного використання наявних активів є запорукою мінімізації потенційних ризиків та створення страхових фінансових ресурсів у разі виникнення надзвичайних подій.

АНАЛІТИЧНО - РОЗРАХУНКОВИЙ РОЗДІЛ

2.1. Загальна характеристика ТОВ «Експерт Сервіс-Т»

ТОВ «Експерт сервіс-Т», код ЄДРПОУ 37646151, було зареєстровано 05.04.2011. Розмір статутного капіталу організації складає 1000 грн. На час останнього оновлення даних 30.04.2024 стан підприємства - не перебуває в процесі припинення.

Керівником підприємства Товариство з обмеженою відповідальністю ТОВ «Експерт сервіс-Т» є Матковський Олег Любомирович. Організаційно-правова форма організації ТОВ «Експерт сервіс-Т» - Товариство з обмеженою відповідальністю. Основний вид діяльності (КВЕД) – 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення.

Інші види діяльності:

28.23 Виробництво офісних машин і устаткування, крім комп'ютерів і периферійного устаткування.

77.33 Надання в оренду офісних машин і устаткування, у тому числі комп'ютерів

95.11 Ремонт комп'ютерів і периферійного устаткування

Контактні дані організації ТОВ «Експерт сервіс-Т» - телефон: 252636 0677765960.

Товариство з обмеженою відповідальністю ТОВ «Експерт сервіс-Т» зареєстрована за юридичною адресою Україна, Тернопільська область, місто Тернопіль, вулиця Котляревського 29.

Місією досліджуваного ТОВ «Експерт сервіс-Т» є надання різноманітних послуг з обслуговування і ремонту офісної друкарської техніки, з метою отримання прибутку.

Серед головних переваг, які характеризують діяльність досліджуваного Товариства можна відмітити наступні:

ТОВ “Експерт сервіс Т” - це надійний партнер у світі друку. Товариство є офіційним дистриб'ютором високоякісних деталей для картриджів. Асортимент включає фотобарабани, леза дозування, леза очищення, магнітні вали та вали первинного заряду — все, що необхідно для бездоганної роботи клієнтського обладнання.

Компанія не лише постачає комплектуючі, а й виробляє нові сумісні картриджі, які забезпечують чудову якість друку та надійність, не поступаючись оригіналам. Крім того, компанія пропонує першопрохідні картриджі, що є ідеальним рішенням для тих, хто шукає оптимальне співвідношення ціни та якості.

У компанії “Експерт сервіс-Т” вірять, що кожен клієнт заслуговує на краще, тому колектив фірми працює не покладаючи рук, щоб забезпечити клієнтів продукцією, яка не тільки відповідає, а й перевершує клієнтські очікування.

Обираючи “Експерт сервіс-Т”, клієнт отримує не лише якісну продукцію, а й вигоду від досвіду та знань у галузі друку. Ось кілька причин, чому компанія є найкращим вибором:

Якість продукції: Пропонує високоякісні комплектуючі та картриджі, які забезпечують чіткий та стабільний друк.

Широкий асортимент: Від фотобарабанів до сумісних картриджів, є все, що може знадобитися для клієнтського принтера.

Інновації та розвиток: Постійно працює над покращенням продуктів, щоб вони відповідали сучасним вимогам ринку.

Клієнтський сервіс: Команда завжди готова допомогти знайти оптимальне рішення для потреб у друці.

Доступні ціни: Пропонуємо конкурентоспроможні ціни, які роблять продукцію доступною для широкого кола клієнтів.

В компанії цінують кожного клієнта та прагнуть забезпечити найкращий досвід співпраці. «Експерт сервіс- Т» - це синонім надійності та якості у світі друку.

Політика конфіденційності встановлює порядок отримання, зберігання, обробки, використання і розкриття персональних даних Користувача. Персональні дані від Користувачів Інтернет-магазину при реєстрації в формі зворотного зв'язку на вебсайті, а також під час використання вебсайту Користувачами отримує ТОВ Експерт Сервіс-Т (Код ЄДРПОУ 37646151), якому належить сайт <http://im.es-te.com.ua>. ТОВ «Експерт сервіс-Т» активно розвивається та запроваджує нові послуги (табл. 2.1).

Табл. 2.1

Хронологія розвитку компанії ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Рік	Подія
2015	Компанія Експерт сервіс вперше в Україні відкрила завод з виробництва тонера для лазерних картриджів під торговою маркою ТМ "ES". Для виробництва використовуються тільки якісні матеріали, які частково імпортуються з Китаю, Чехії та Японії. Якість тонера підтверджено хімічною формулою нашого партнера.
Грудень 2015	При співпраці з провідним китайським виробником фотоциліндрів компанія Експерт сервіс встановила і запустила мінімальну конвеєрну лінію, що забезпечує високу якість продукції. Конвеєрна лінія розрахована тільки на моделі фотоциліндрів для картриджів, які користуються попитом.
Січень 2018	Оцінивши співпрацю з виготовлення фотоциліндрів, компанія Експерт сервіс в січні 2018 реалізувала другий етап співпраці з нашим партнером. А саме міні обладнання для виготовлення валів магнітних із заводу в Китаї було перевезено в Україну і встановлено. Одночасно було підписано угоду про трьох наступних етапах і термінах їх реалізації.
Квітень 2018	Компанія Експерт сервіс впровадила третій і четвертий етап співпраці. У цей період було встановлено обладнання, яке працює по зеленій технології по відновленні очисних лез і лез дозування. А саме, устаткування дозволяє повторно використовувати металеву основу, переробивши гумово-силіконову частину.
Липень 2018	Відбувся завершений фінальний п'ятий етап інсталяції техніки. Було встановлено обладнання з переробки та повторного виготовлення валів первинного заряду. Вдалося налагодити і запустити це високотехнологічне обладнання, звівши до мінімуму відсоток браку.
Жовтень 2018	Налаштовано виготовлення ЕКО картриджів для лазерних принтерів. Використовується зелена технологія з переробки комплектуючих та пластику, що дозволяє зменшити забруднення навколишнього середовища.
Листопад 2018	Запущено інтернет-магазин Експерт сервіс за адресою: http://shop.es-te.com.ua
Січень 2023 р	Відбувається оновлення усього виробничо-складського обладнання, конвеєрних ліній, устаткування та створення нових технологічних карт. Отримання сертифікатів ISO. Запровадження покращеної зеленої технології.
Липень 2023 р.	Прибуття на склади компанії нової сировини, запуск 3D друку
Грудень 2023 р.	Перезапуск інтернет-магазину, відкриття b2b порталу для бізнес-партнерів.

ТОВ «Експерт сервіс-Т» займається ремонтом та технічним обслуговуванням комп'ютерної техніки та впровадженням ІТ- технологій. Клієнтами Товариства є і приватні особи, і малий та великий бізнес, а також виконуються індивідуальні замовлення. Кваліфіковані працівники готові надати професійну консультацію, допомогти впровадити сучасні технології, супроводжувати їх та здійснювати підтримку в подальшій роботі. Послуги: створення сайтів; ремонт техніки; підключення відеоспостереження; заправка картриджів; прошивка принтерів.

Товариство має інтернет-магазин <http://im.es-te.com.ua/>, який дає можливість суттєво збільшити обсяг продажів послуг, принтерів, картриджів, тонерів, чорнил та комплектуючих.

Оперативне обслуговування клієнтів досягається відпрацьованою схемою обробки запитів. Як зробити замовлення?

З метою придбання товару, клієнт може самостійно оформити замовлення online на сайті компанії через кошик та зателефонувати за номером: +38 (044) 300-29-03 і менеджер компанії сформує замовлення. Клієнт може надіслати заявку на e-mail im@es-te.com.ua. Це дуже просто і займе не більше 5 хвилин.

Всі замовлення опрацьовуються з ПН-ПТ з 9:00 до 18:00. Час опрацювання замовлення менеджером компанії складає до 4-х годин з моменту розміщення замовлення на сайті до першої спроби контакту менеджера з замовником для підтвердження замовлення. Замовлення приймаються до комплектування тільки після повної передоплати товару.

ТОВ «Експерт сервіс-Т» має лінійно-функціональну організаційну структуру управління, до якої належать наступні підрозділи: сервісний центр, магазин, фінансовий відділ, відділ маркетингу, юридичний відділ та відділ управління персоналом. Кожен відділ займається вирішенням завдань у межах своїх компетенцій, що забезпечує оперативність прийняття якісних управлінських рішень. Функціонал підрозділів ТОВ «Експерт сервіс-Т» наведено у таблиці 2.2.

Функціонал підрозділів ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Підрозділ	Отримання	Надання
Магазин	направлення клієнтів до сервісного центру з гарантійним ремонтом техніки	- інформація про зацікавленість клієнтів в конкретних моделях техніки; - інформація про магазин потенційним клієнтам
Фінансовий відділ	запланований бюджет на придбання необхідних комплектуючих та обладнання	- витратні відомості на обладнання та комплектуючі; - витрати на виїзні замовлення.
Юридичний відділ	- розробка договорів з майбутніми клієнтами; - консультування працівників щодо правильності оформлення документів; - врегулювання конфліктних ситуацій з клієнтами.	- передавання укладених договорів з клієнтами
Відділ маркетингу	- інформація про попит на сучасне обладнання; - інформація про можливі методи удосконалення послуг	- надання звітів про актуальність наданих послуг
Відділ управління персоналом	- забезпечення новими працівниками; - складання графіку відпусток; - інформації по особистому складу відділу	- інформація про явку на роботі; - інформація про потребу в нових працівниках; - списки працівників на преміювання або штрафи

Діюча організаційна структура управління ТОВ «Експерт сервіс-Т» забезпечує оперативність прийняття фахових управлінських рішень кожним підрозділом, що у підсумку дає можливість підвищувати ефективність діяльності всієї компанії. Проблемним напрямком слід відзначити скорочення кадрового потенціалу, обумовленого мобілізацією персоналу компанії до ЗСУ, що призводить до дефіциту у висококваліфікованих кадрах, відповідно відділу управління персоналом необхідно розглянути можливості збереження існуючого складу працівників.

2.2. Аналіз показників балансу ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Проведемо аналіз стану ТОВ «Експерт сервіс-Т» використовуючи базу даних аналітичної системи YouControl [21]. З метою більш детальної оцінки проведемо горизонтальний аналіз, який полягає у побудові аналітичної таблиці

у якій абсолютні показники балансу досліджуваного підприємства доповнюються відповідними динамічними показниками. Оцінку будемо здійснювати за період 2019-2023 років (табл. 2.3), а абсолютне і відносне відхилення відповідних показників розглянемо у відношенні 2023 року до 2019 року.

Таблиця 2.3

Баланс ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р. (тис. грн.)

Показники	Роки					Відхилення (2023/2019)	
	2019	2020	2021	2022	2023	абс.	відносне
Актив							
Необоротні активи	-	-	-	-		-	-
Основні засоби:	-	-	-	-	43,5	-	-
первісна вартість	-	-	-	-	134,4	-	-
знос	-		-	-	90,0-	-	-
Інші необоротні активи	-	-	-	-	43,5	-	-
Оборотні активи							
Запаси	73,7	58,2	453,2	422,3	371	297,3	403,3921
Поточна дебіторська заборгованість	42,6	238,9	529,5	249,7	221,8	179,2	420,6573
Гроші та їх еквіваленти	114,6	529,5	169,5	295,4	1981,9	1867,3	1629,407
Інші оборотні активи		-		611,6	237,1	-	
Усього за розділом	230,9	826,6	1152,2	1579	2811,8	2580,9	1117,757
Фінансово-майновий стан	230,9	826,6	1152,2	1579	2855,3	2624,4	1136,596
Пасив							
Капітал	1	1	1	1	1	-	-
Нерозподілений прибуток	224,6	823,6	1129,3	1570,9	2771,3	1133,88 2	2546,7
Усього за розділом	225,6	824,6	1130,3	1571,9	2772,3	1128,85 6	2546,7
Поточна кредиторська заборгованість за	-	-	-	-	-	-	-
товари, роботи, послуги	-	-	19,3	-	59,5	-	-
розрахунками з бюджетом	-	-	-	-	10,4	-	-
розрахунками з оплати праці	0	2	2,6	7,1	13,1	-	-
Усього	5,3	2	21,9	7,1	83	1466,038	77,7

Необхідно відзначити, що триваюча війна з РФ та погіршення економічної ситуації в країні вплинуло на діяльність та погіршення економічних показників ТОВ «Експерт сервіс-Т». У першу чергу, це обумовлено порушенням логістичних ланцюгів, зменшенням клієнтської бази, підвищення податкових ставок, зростання тарифів на енергоносії тощо.

З аналізу показників діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т» внесених у базу даних аналітичної системи YouControl [21], випливає, що пасив балансу у 2023 році склав 2811,8 тис. грн., що більше ніж у 12 разів вище аналогічного показника 2019 року.

Порівняно з попереднім 2022 роком, тобто з початком війни, пасив балансу зріс на 78%. Позитивним у діяльності Товариства є скорочення дебіторської заборгованості у 2023 році до 221,8 тис грн, порівняно з попереднім роком на 24,9% (рис. 2.1).

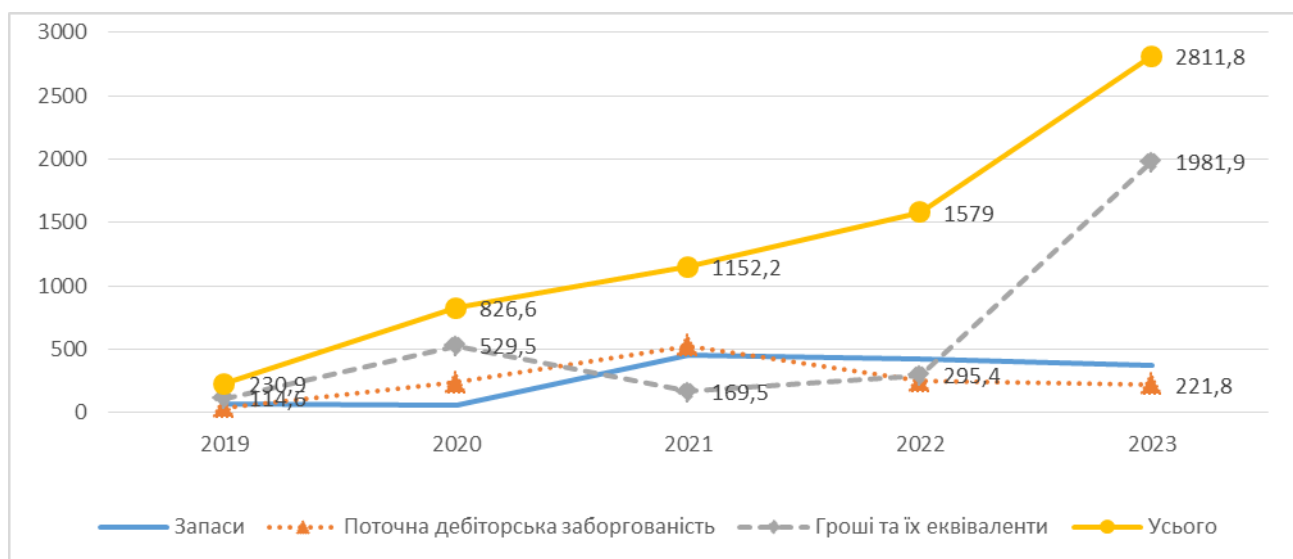

Рис. 2.1. Динаміка оборотних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р.
(тис. грн.)

Фінансово-майновий стан ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році, за даними балансової звітності, склав 2855,3 тис. грн. що більше аналогічного показника попереднього року на 80,8% (рис. 2.2). Це характеризує роботу підприємства як стабільну. Також, слід відзначити як позитивний факт, відсутність в Товариства кредиторської заборгованості, що характеризує відсутність боргів перед кредиторами тобто автономію досліджуваного ТОВ «Експерт сервіс-Т».

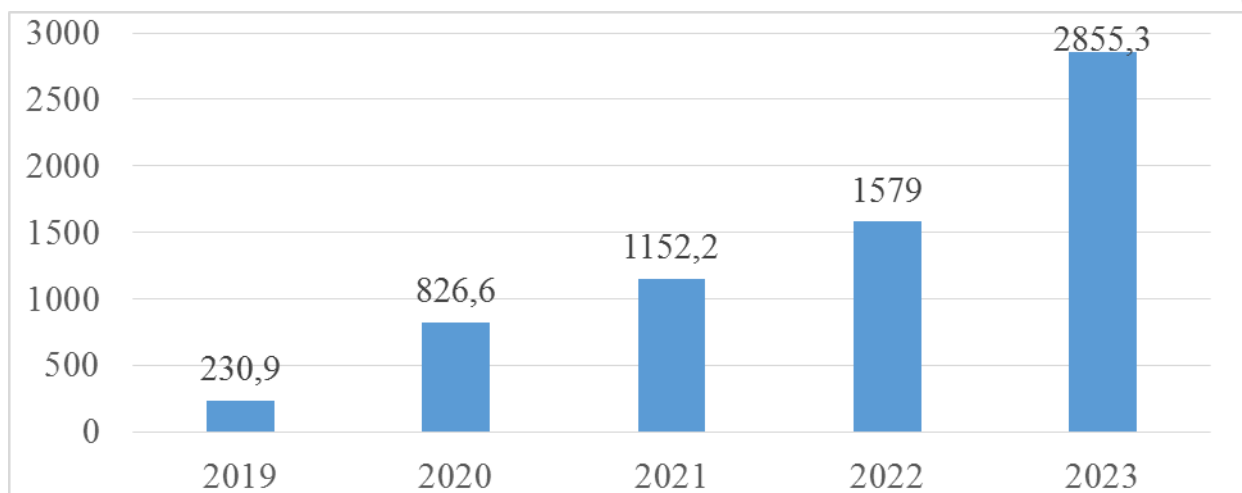

Рис. 2.2. Динаміка фінансово-майнового стану ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р. (тис. грн.)

Слід відзначити, що незважаючи на воєнний стан в країні та кризові явища в її економіці, ТОВ «Експерт сервіс-Т» продовжує зберігати стабільність та прибутковість своєї діяльності. З метою запобігання негативних наслідків, від зменшення клієнтської бази та мобілізації працівників, слід вивчити можливі напрямки розвитку компанії, зокрема за рахунок підвищення конкурентних переваг.

2.3. Аналіз фінансових показників ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Аналіз фінансової звітності необхідно проводити з метою оцінки фінансової стабільності підприємства, особливо в сучасних умовах, які характеризуються великими ризиками та кризою національної економічної системи. Крім цього, як зазначалось у першому розділі даної роботи (див. підрозділ 1.1), серед основних проблем вітчизняного малого бізнесу, до якого відноситься досліджуване ТОВ «Експерт сервіс-Т», є дефіцит фінансового капіталу.

За даними звіту про фінансові результати ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р. (табл. 2.4) проведемо оцінку динаміки відповідних показників, та сформулюємо узагальнюючі висновки щодо фінансового стану Товариства в сучасних умовах.

Звіт про фінансові результати ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р.

Показники	Роки					Відхилення (2023/2019)	
	2019	2020	2021	2022	2023	абс.	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції	8789,4	5972,8	6332,7	6056,4	13910,9	5121,5	58,27
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	8516,4	5242,3	5959,9	5517,8	10627,5	2111,1	24,79
Інші витрати				1819,5			
Разом витрати	8516,4	5242,3	5959,9	5517,8	12447	3930,6	46,15
Фінансовий результат до оподаткування	273	730,5	372,8	536,6	1463,9	1190,9	436,23
Податок прибуток	48,8	131,5	67,1	97	263,5	214,7	439,96
Чистий фінансовий результат: Прибуток	224,2	599	305,7	441,6	1200,4	976,2	435,41

Сумарний розмір витрат у 2023 році порівняно з аналогічним показником 2019 року зріс на 46,15% і склав 12447 тис. грн. (табл.2.4).

Протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації послуг змінювався нерівномірно, станом на 2023 рік він склав 13910,9 тис. грн., що на 58,27% більше аналогічного показника 2019 року.

Порівняно з 2022 роком, дохід від реалізації зріс на 129,7%, що пояснюється настанням певної стабілізації, після простоювання компанії. Собівартість реалізованих послуг у 2023 році становила 10627,5 тис. грн., що на 24,79% більше аналогічного періоду 2019 року (рис. 2.3).

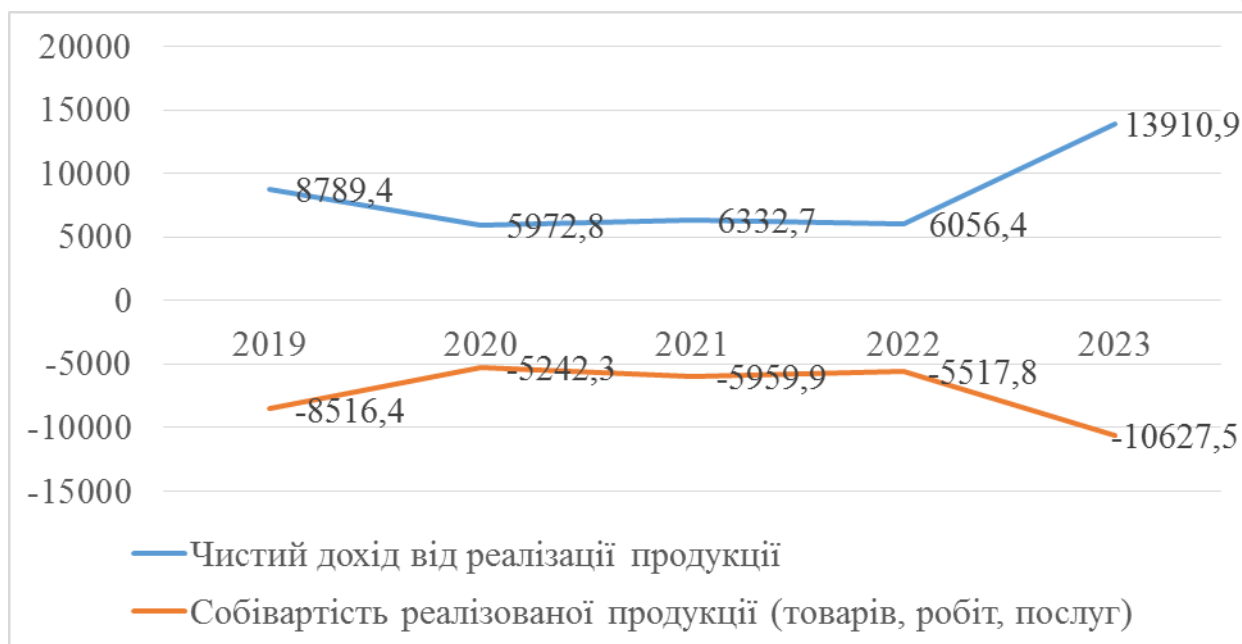

Рис. 2.3. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізації послуг ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р. (тис. грн.).

Прибуток Товариства, починаючи з 2021 року зростає і станом на 2023 рік склав 1200,4 тис. грн. (рис. 2.4). Зростання показника порівняно з періодом 2019 року становить 435,4%. Збільшення обсягів продажів у компанії пояснюють відкриттям інтернет-магазину, що дозволило збільшити обсяги реалізації та клієнтську базу.

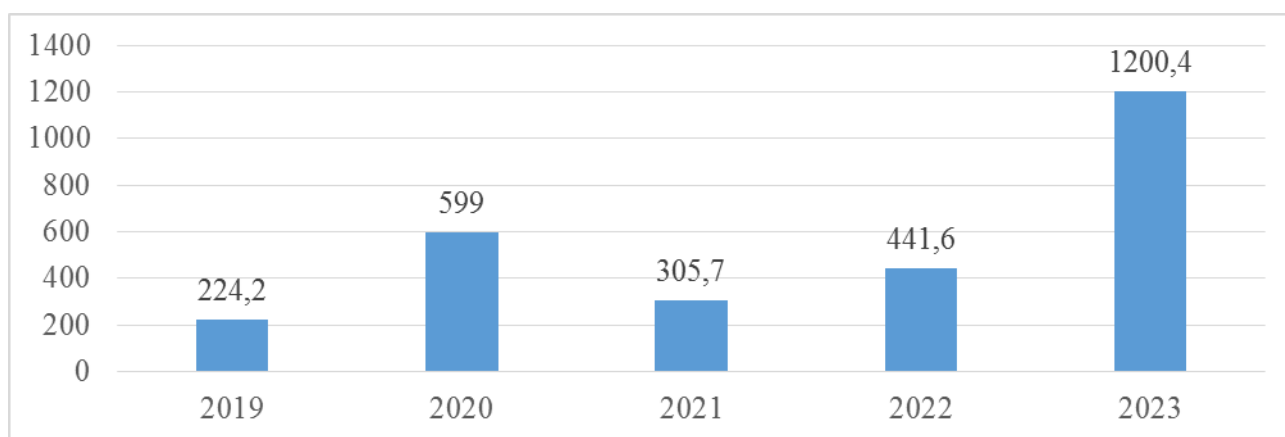

Рис.2.4 Динаміка прибутку ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р. (тис. грн.).

За даними YouControl [21] проведемо порівняльний аналіз показників фінансового стану ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р.

Абсолютний приріст виручки ТОВ «Експерт сервіс-Т», який характеризує збільшення чи зменшення чистого доходу компанії за рік, свідчить про позитивну динаміку нарощування обсягів продажу. Станом на 2023 рік цей показник становив 7,9 (рис. 2.5)

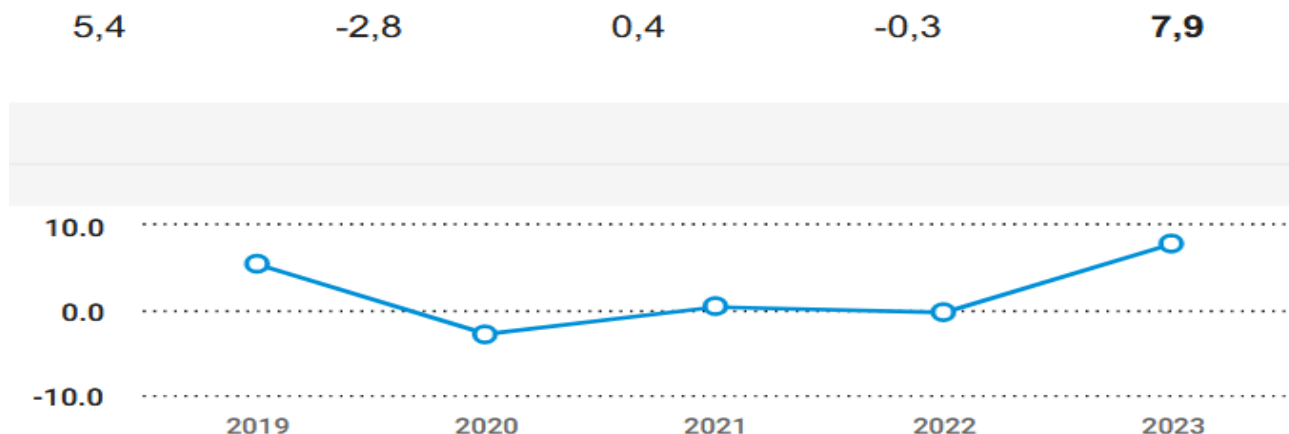

Рис. 2.5. Динаміка абсолютного приросту виручки ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р.

Відносний приріст виручки ТОВ «Експерт сервіс-Т», який відображає на скільки відсотків змінився чистий дохід компанії за рік, у 2023 році становив 129,7% (рис. 2.6).

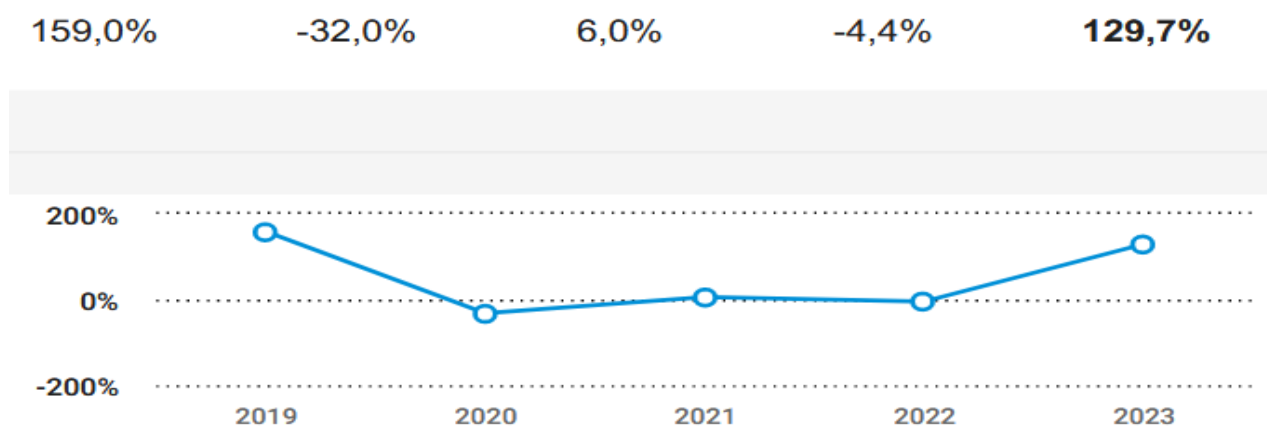

Рис. 2.6. Динаміка відносного приросту виручки ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації послуг змінювався нерівномірно, станом на 2023 рік він склав 13910,9 тис. грн., що на 58,27% більше аналогічного показника 2019 року. Порівняно з 2022 роком,

дохід від реалізації зріс на 129,7%, що пояснюється настанням певної стабілізації, після простоювання компанії у перші місяці війни. Собівартість реалізованих послуг у 2023 році становила 10627,5 тис. грн., що на 24,79% більше аналогічного періоду 2019 року. Розмір витрат у 2023 році порівняно з аналогічним показником 2019 року зріс на 46,15% і склав 12447 тис. грн.

Прибуток ТОВ «Експерт сервіс-Т», зростав і станом на 2023 рік склав 1200,4 тис. грн. Зростання показника порівняно з періодом 2019 року становить 435,4%. Збільшення обсягів продажів у компанії пояснюють відкриттям інтернет-магазину, що дозволило збільшити обсяги реалізації та клієнтську базу.

Враховуючи те, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» в умовах воєнного стану та посилення кризи в економіці, збільшує темпи росту прибутковості, це свідчить про прийняття якісних управлінських рішень. Однак, необхідно враховувати потенційні загрози від триваючої війни, які зокрема пов'язані з можливим дефіцитом кадрів у зв'язку із їх мобілізацією до ЗСУ, а також падіння клієнтської бази внаслідок масового виїзду українців за межі країни.

2.4. Аналіз показників ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Ефективність діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т» можна оцінити за відносними показниками фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності тощо. За даними аналітичної системи YouControl проведемо аналіз динаміки основних показників ТОВ «Експерт сервіс-Т».

Скоринговий індекс фінансової стійкості ТОВ «Експерт сервіс-Т» FinScore — розрахований аналітичним відділом YouControl, з 2020 року має значення 4 (рис. 2.7), що характеризує максимальну фінансову стійкість Товариства. Це засвідчує, що у складних умовах сьогодення ТОВ «Експерт сервіс-Т» зберігає фінансову стійкість.

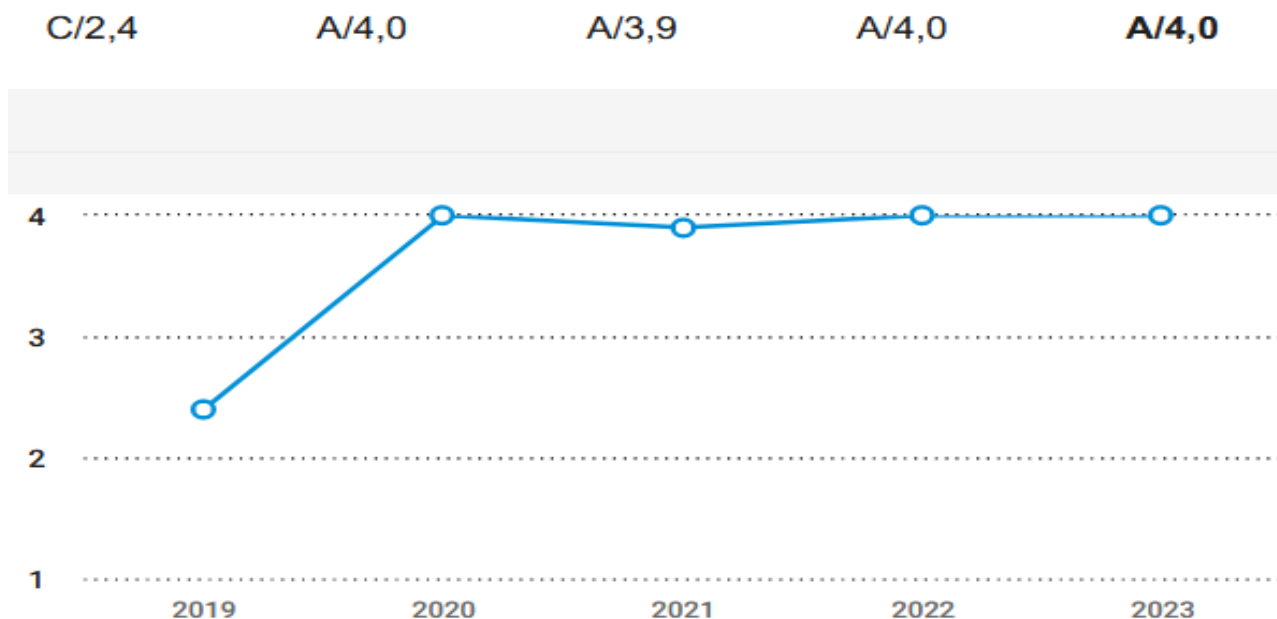

Рис. 2.7. Динаміка індекс фінансової стійкості ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р

Поточна ліквідність ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка характеризує здатність компанії погашати свої поточні зобов'язання строком до 1 року за рахунок оборотних активів, у 2023 році склали 3387,7% (рис. 2.8). Це означає, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» має ресурси, які можна використати для погашення короткострокових вимог кредиторів.

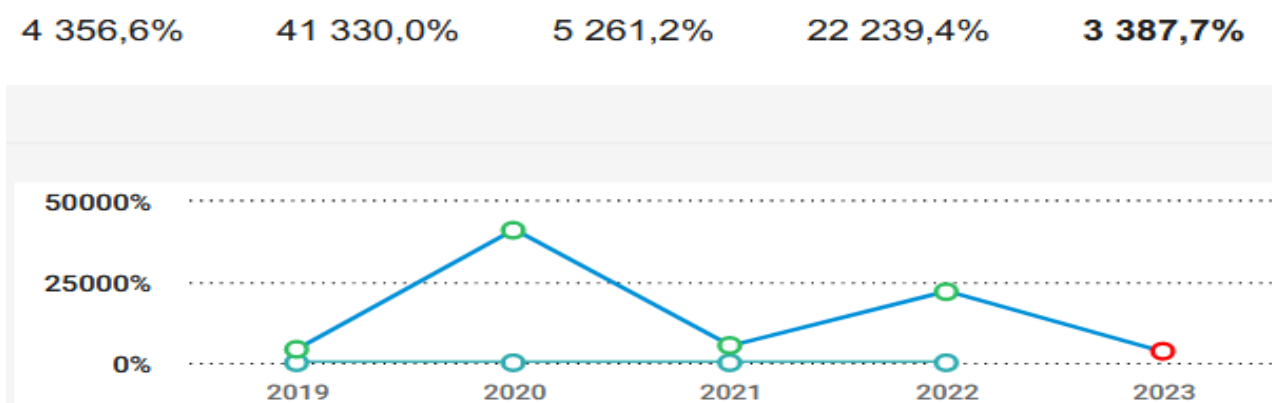

Рис. 2.8. Динаміка поточної ліквідності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Абсолютна ліквідність ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році становила 2387,8% (рис. 2.9). ТОВ «Експерт сервіс-Т» здатне погашати поточні

зобов'язання лише за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Тобто компанія має кошти для задоволення вимог кредиторів на поточну дату.

2 162,3% 26 475,0% 774,0% 4 160,6% 2 387,8%

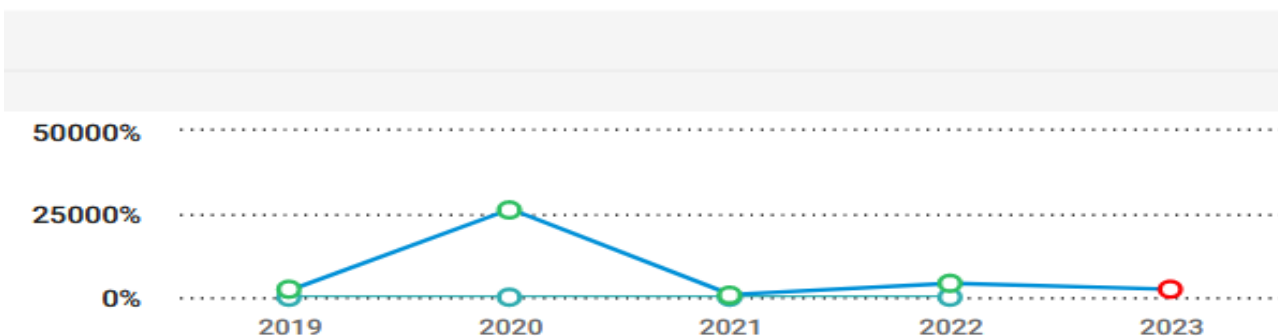

Рис. 2.9. Динаміка абсолютної ліквідності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р

Коефіцієнт швидкої ліквідності ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав у 2023 році 2655,1% (рис. 2.10), це означає що компанія здатна покривати короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами.

2 966,0% 38 420,0% 3 191,8% 7 677,5% 2 655,1%

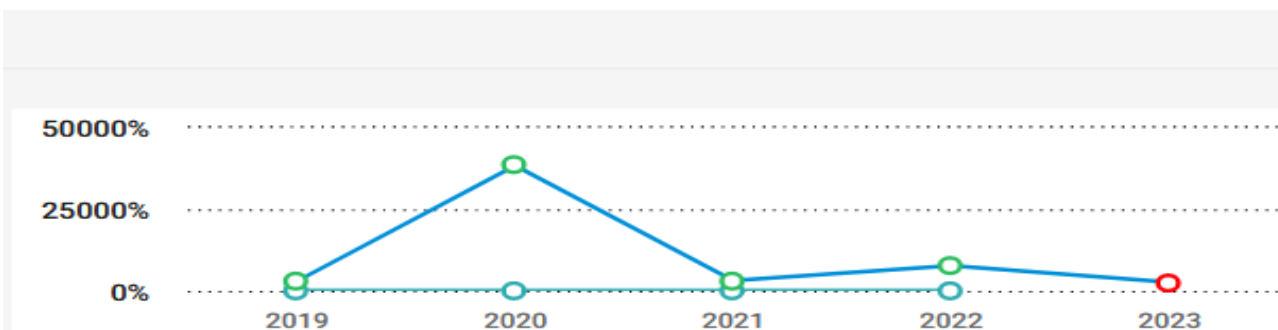

Рис. 2.10. Динаміка швидкої ліквідності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р

Коефіцієнт автономії ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році склав 97,1% (рис. 2.11). За нормою показник має бути більше 50%, отже за часткою власного капіталу компанії у загальній сумі коштів, інвестованих у її діяльність є фінансово незалежною від кредиторів.

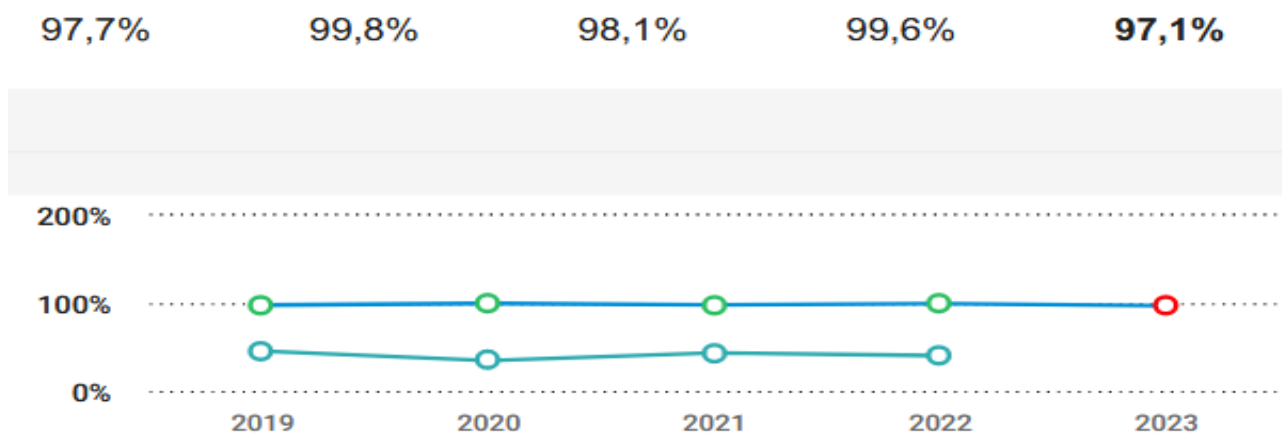

Рис. 2.11. Динаміка автономії ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

У 2023 році коефіцієнт рентабельності активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав 42% (рис. 2.12), що демонструє ефективність менеджменту компанії використовувати активи з метою генерації прибутку. Значення показника позитивне, отже активи компанії використовуються ефективно.

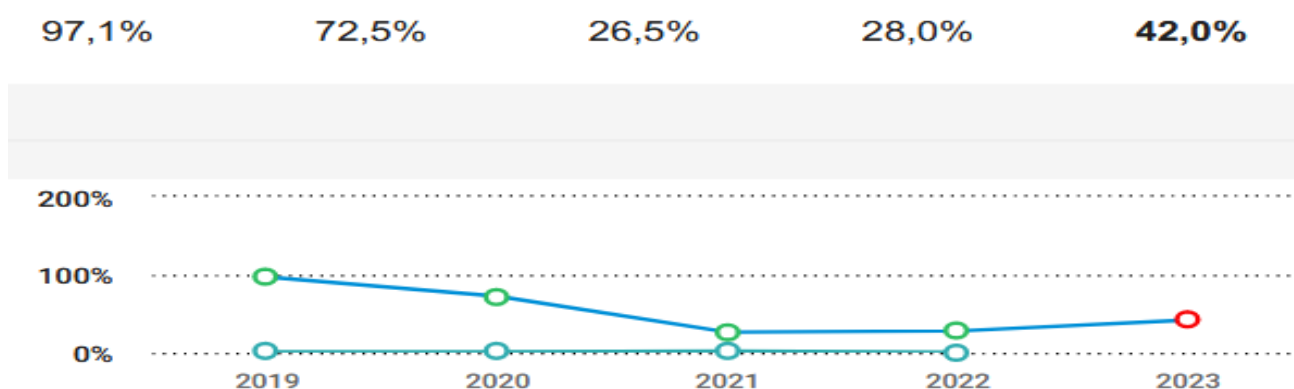

Рис. 2.12. Динаміка коефіцієнта рентабельності активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Рентабельність власного капіталу (ROE) ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав 76,4% у 2023 році (рис. 2.13), - відображає прибутковість компанії для власників та інвесторів.

16 014,3% 265,5% 37,1% 39,1% 76,4%

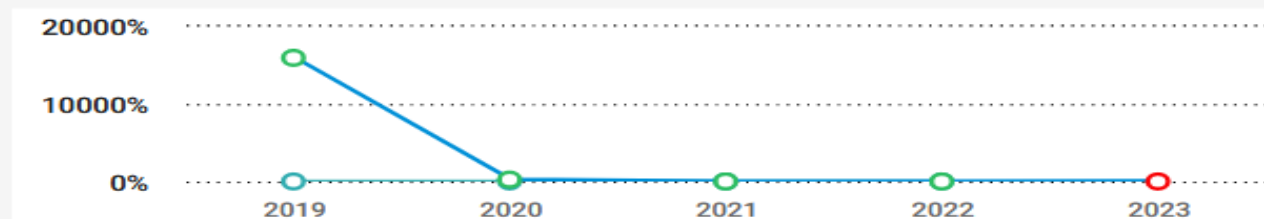

Рис. 2.13. Динаміка коефіцієнта рентабельності власного капіталу ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Рентабельність оборотних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка відображає скільки прибутку генерує кожна гривня оборотних активів компанії у 2023 році склала 42,7% (рис. 2.14). Отже Товариство ефективно використовує оборотні кошти для генерації прибутку.

97,1% 72,5% 26,5% 28,0% 42,7%

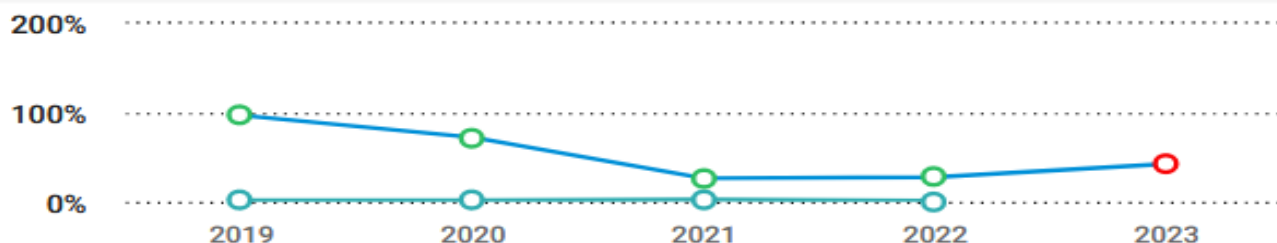

Рис. 2.14. Динаміка коефіцієнта рентабельності оборотних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Рентабельність загальних активів (Return on Total Assets, *ROTA*) - індикатор прибутковості, що розраховується як відношення операційного прибутку (чистого доходу до вирахування відсотків та податків) до загальних активів компанії.

Під час розрахунку *ROTA* використовується не чистий прибуток, а операційний прибуток фірми, що дозволяє абстрагуватись від впливу податків

та боргового навантаження на її дохідність. У 2023 році показник «Експерт сервіс-Т» склав 51,3% (рис. 2.15).

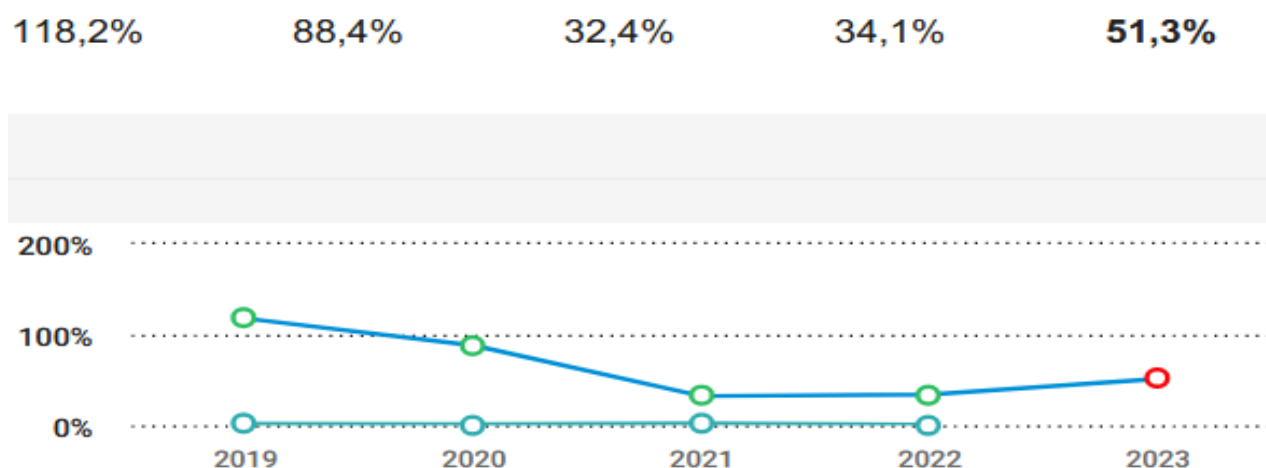

Рис. 2.15. Динаміка коефіцієнта рентабельності загальних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Чиста рентабельність витрат ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка розраховується як відношення прибутку від операційної діяльності до собівартості реалізованих послуг та операційних витрат, пов'язаних з реалізацією послуг, станом на 2023 рік становила 30,9% (рис. 2.16). Зростання цього показника позитивно характеризує ефективність діяльності Товариства, однак необхідно зауважити, що порівняно із аналогічним показником 2019 року, його значення зменшилось більше ніж у 2 рази, отже зменшення обсягів послуг, що надаються у зв'язку із зменшенням потенційної кількості платоспроможних споживачів є очевидним фактом.

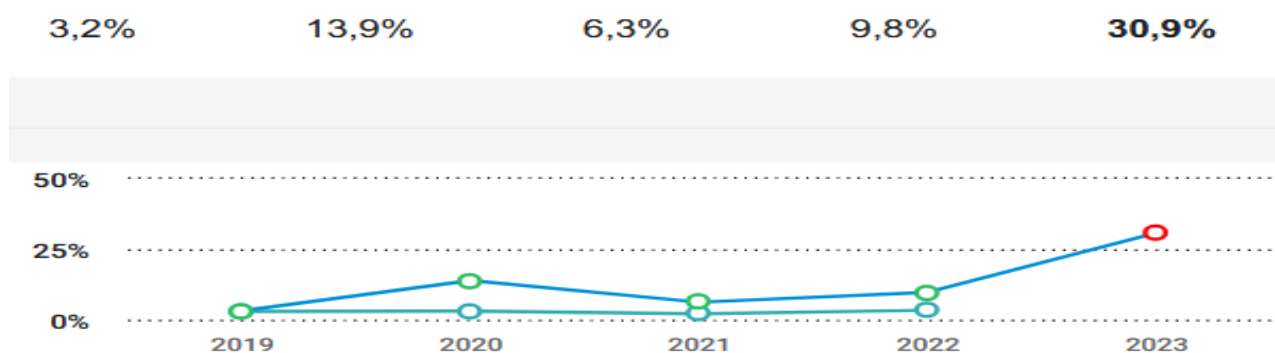

Рис. 2.16. Динаміка коефіцієнта рентабельності витрат ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Оборотність дебіторської заборгованості «ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка демонструє скільки раз протягом року погашається дебіторська заборгованість у 2023 році склала 59 (рис. 2.17). Товариство здатне оперативно стягувати плату з клієнтів за надані товари чи послуги.

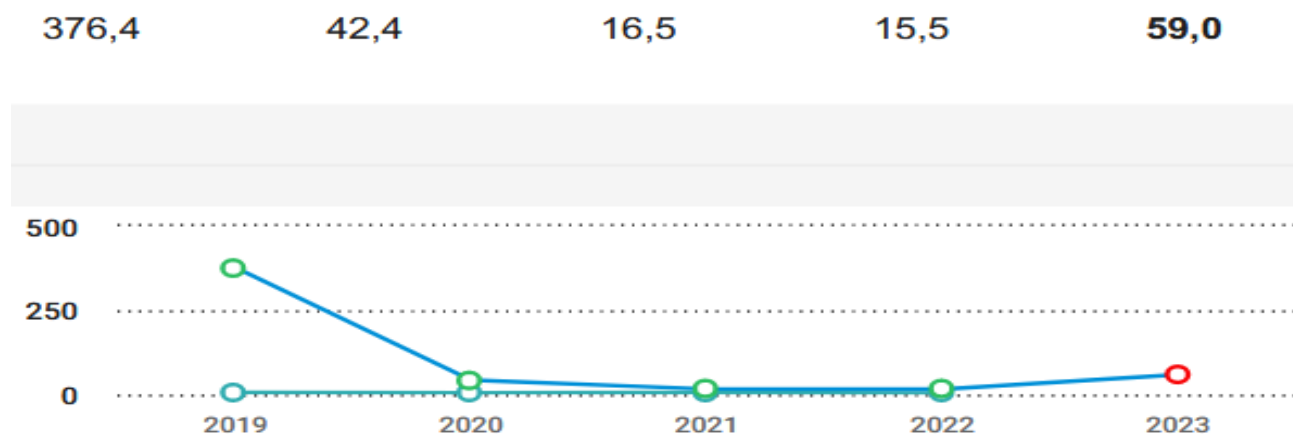

Рис. 2.17. Динаміка дебіторської заборгованості ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Вітчизняна практика методологічних засад визначення ефективності діяльності малих підприємств, ґрунтується на визначенні показників рентабельності у відсотковому вимірі. Ця загальновідома методика реалізовується у послідовності наведеної у табл. 1.1. (див. підрозділ 1.3), відповідно отримаємо:

1) Рентабельність послуг P_i :

Рис. 2.22	2019	2020	2021	2022	2023
P_i	2,63	11,43	5,13	8,00	11,30

2) Рентабельність оборотних активів P_{OA} :

Рис. 2.22	2019	2020	2021	2022	2023
P_{OA}	97,10	72,47	26,53	27,97	42,69

3) Рентабельність власного капіталу ТОВ «Експерт сервіс-Т» P_{BK} :

	2019	2020	2021	2022	2023
P_{BK}	99,38	72,64	27,05	28,09	43,30

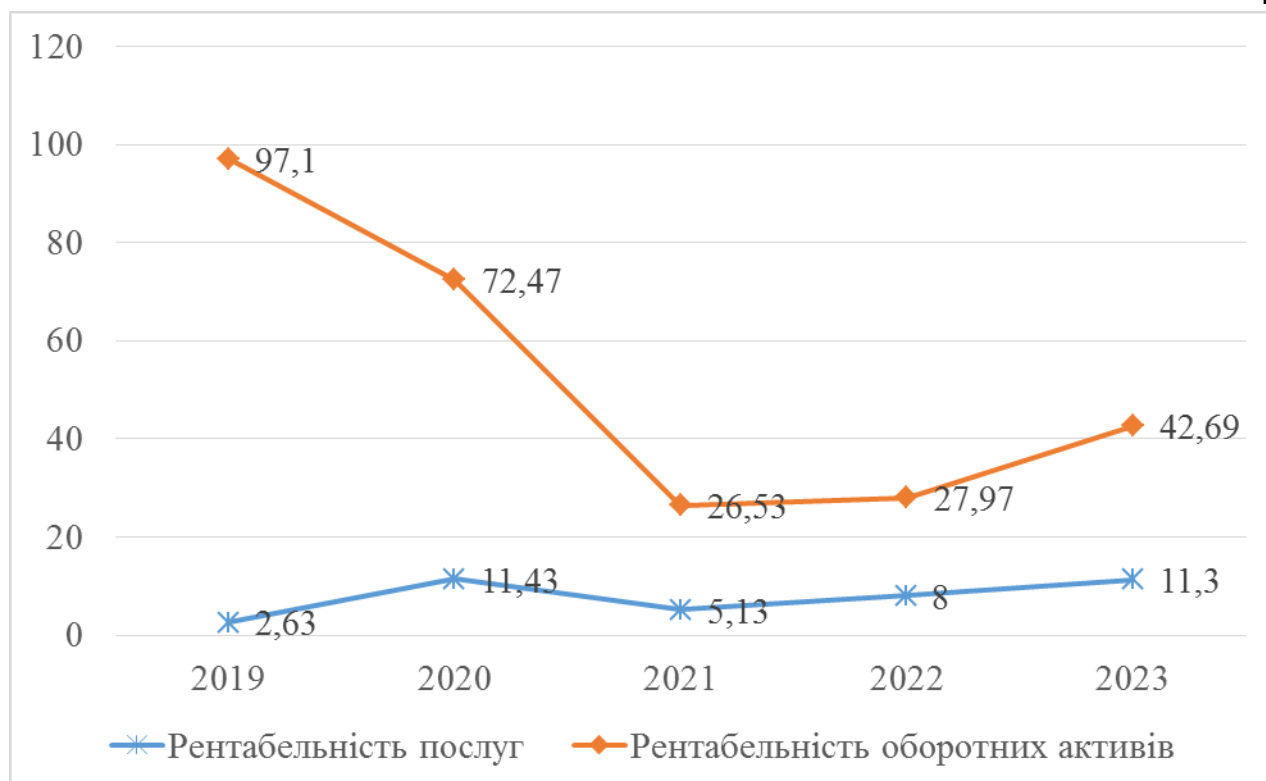

Рис. 2.18. Динаміка показників рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 р., %

Рентабельність послуг Товариства у 2023 році склала 11,3%, що на 3,3% вище аналогічного показника 2022 року і на 6,17% більше рентабельності послуг у 2021 році. Рентабельність оборотних активів теж зросла порівняно з 2022 роком на 14,72% (рис. 2.18). Збільшення рентабельності Товариства, дозволяє позитивно характеризувати ефективність діяльності та ефективність використання оборотних фондів.

Отже, підсумовуючи результати проведеного аналізу ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», можна зробити наступні висновки:

- існуюча організаційна структура управління ТОВ «Експерт сервіс-Т» забезпечує оперативність прийняття фахових управлінських рішень кожним підрозділом, що у підсумку дає можливість підвищувати ефективність діяльності всієї компанії. Проблемним напрямком слід відзначити скорочення кадрового потенціалу, обумовленого мобілізацією персоналу компанії до ЗСУ, що призводить до дефіциту у висококваліфікованих кадрах;

- порівняно з попереднім 2022 роком, пасив балансу зріс на 78%. Позитивним у діяльності Товариства є скорочення дебіторської заборгованості у 2023 році до 221,8 тис грн, порівняно з попереднім роком на 24,9%. Фінансово-майновий стан ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році, склав 2855,3 тис. грн. що більше аналогічного показника попереднього року на 80,8%. Це характеризує роботу підприємства як стабільну. Також, слід відзначити як позитивний факт, відсутність в Товариства кредиторської заборгованості;

- протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації послуг змінювався нерівномірно, станом на 2023 рік він склав 13910,9 тис. грн., що на 58,27% більше аналогічного показника 2019 року. Порівняно з 2022 роком, дохід від реалізації зріс на 129,7%, що пояснюється настанням певної стабілізації, після простоювання компанії у перші місяці війни. Собівартість реалізованих послуг у 2023 році становила 10627,5 тис. грн., що на 24,79% більше аналогічного періоду 2019 року. Сумарний розмір витрат у 2023 році порівняно з аналогічним показником 2019 року зріс на 46,15% і склав 12447 тис. грн. Прибуток Товариства, починаючи з 2021 року зростав і станом на 2023 рік склав 1200,4 тис. грн. Зростання показника порівняно з періодом 2019 року становить 435,4%. Збільшення обсягів продажів у компанії пояснюють відкриттям інтернет-магазину, що дозволило збільшити обсяги реалізації та клієнтську базу. Абсолютний приріст виручки станом на 2023 рік цей показник становив 7,9, а відносний приріст виручки ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році становив 129,7%;

- враховуючи те, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» в умовах воєнного стану та посилення кризи в економіці, збільшує темпи росту прибутковості, це свідчить про прийняття якісних управлінських рішень;

- скоринговий індекс фінансової стійкості ТОВ «Експерт сервіс-Т» FinScore — розрахований аналітичним відділом YouControl, з 2020 року має значення 4, що характеризує максимальну фінансову стійкість Товариства. Це засвідчує, що у складних умовах сьогодення ТОВ «Експерт сервіс-Т» зберігає фінансову стійкість;

- поточна ліквідність ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка характеризує здатність компанії погашати свої поточні зобов'язання строком до 1 року за рахунок оборотних активів, у 2023 році склали 3387,7% отже, ТОВ «Експерт сервіс-Т» має ресурси, які можна використати для погашення короткострокових вимог кредиторів. Абсолютна ліквідність ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році становила 2387,8%, тобто компанія має кошти для задоволення вимог кредиторів на поточну дату. Коефіцієнт швидкої ліквідності ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав у 2023 році 2655,1%, компанія здатна покривати короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами;

- коефіцієнт автономії ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році склав 97,1%, тому компанія є фінансово незалежною від кредиторів;

- оборотність дебіторської заборгованості «ТОВ «Експерт сервіс-Т», яка демонструє скільки раз протягом року погашається дебіторська заборгованість у 2023 році склав 59. Товариство здатне оперативно стягувати плату з клієнтів за надані товари чи послуги. Оборотність загальних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році була на рівні 6,3. Товариство здатне оперативно стягувати плату з клієнтів за надані товари чи послуги;

- у 2023 році коефіцієнт рентабельності активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав 42%, що демонструє ефективність менеджменту компанії використовувати активи з метою генерації прибутку. Рентабельність власного капіталу (ROE) ТОВ «Експерт сервіс-Т» склав 76,4% у 2023 році. Рентабельність оборотних активів ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році склала 42,7%, тобто Товариство ефективно використовує оборотні кошти для генерації прибутку. Чиста рентабельність витрат ТОВ «Експерт сервіс-Т» станом на 2023 рік становила 30,9%. Зростання цього показника позитивно характеризує ефективність діяльності Товариства, однак необхідно зауважити, що порівняно із аналогічним показником 2019 року, його значення зменшилось більше ніж у 2 рази, отже зменшення обсягів послуг, що надаються у зв'язку із зменшенням потенційної кількості платоспроможних споживачів є очевидним фактом. Рентабельність послуг Товариства у 2023 році склала 11,3%, що на 3,3% вище аналогічного показника 2022 року і на 6,17% більше рентабельності послуг у

2021 році. Рентабельність оборотних активів теж зросла порівняно з 2022 роком на 14,72%. Збільшення рентабельності Товариства, дозволяє позитивно характеризувати ефективність діяльності та ефективність використання оборотних фондів. Рентабельність власного капіталу (ROE) ТОВ «Експерт сервіс-Т» склала 76,4% у 2023 році, рентабельність оборотних активів склала 42,7%. Отже, Товариство ефективно використовує оборотні кошти для генерації прибутку.

Отже проведений аналіз ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т» показав, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» має максимальну фінансову стійкість. ТОВ «Експерт сервіс-Т» має ресурси, які можна використати для погашення короткострокових вимог кредиторів. ТОВ «Експерт сервіс-Т» здатне покривати короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами і є фінансово незалежною від кредиторів.

ПРОЄКТНО - РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

3.1. Прогнозування коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Прогнозування ефективності діяльності малого бізнесу в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим завданням, оскільки, залежно від конкретної економічної ситуації, дає можливість підібрати адекватну стратегію розвитку. Крім цього, прогнозування показників економічної ефективності, дає можливість заздалегідь проводити порівняльний аналіз за періодами функціонування підприємства.

Для досліджуваного ТОВ «Експерт сервіс-Т» за методикою описаною у роботі [26] (див. підрозділ 1.2), визначимо коефіцієнти рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NP}$) та рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків $ROTA_{EBIT}$. Вихідні дані, для визначення відповідних показників, які сформовані за фінансовою звітністю Товариства, сформованої в аналітичній системі YouControl, наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані, для визначення коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 роки, %

Показник	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
NP - чистий прибуток	224,2	599	305,7	441,6	1200,4
$EBIT$ – прибуток до вирахування відсотків і податків (<i>Earnings before Interest and Taxes</i>)	273	730,5	372,8	536,6	1463,9
TA - сукупні активи (<i>Total Assets</i>)	800	2000	1152,2	1579	3000
TA_{CER} – середньоарифметичні сукупні активи	1200	1400	1576,1	2731,2	2289,5

За вихідними даними (табл. 3.1), проведемо обчислення відповідних коефіцієнтів рентабельності, з метою подальшого використання отриманих значень під час побудови прогнозової моделі для ТОВ «Експерт сервіс-Т» (табл. 3.2).

Коефіцієнти рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т» за методикою, запропонованою у праці [26] за 2019-2023 роки.

Коефіцієнт	Залежність	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
$ROTA_{NP}$	$ROTA_{NP} = \frac{NP}{TA}$	0,28	0,3	0,27	0,28	0,4
$ROTA_{NP\text{сер}}$	$ROTA_{NP\text{сер}} = \frac{NP}{\frac{1}{2}(TA_{\text{поч}} + TA_{\text{кін}})}$	0,19	0,43	0,19	0,16	0,52
$ROTA_{EBIT}$	$ROTA_{EBIT} = \frac{EBIT}{TA}$	0,34	0,37	0,32	0,34	0,49

Протягом останніх трьох років, коефіцієнти рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NP}$) та рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків $ROTA_{EBIT}$, зростають (рис. 3.1). Це позитивна тенденція, особливо враховуючі триваючу повномасштабну війну та кризові явища в національній економіці.

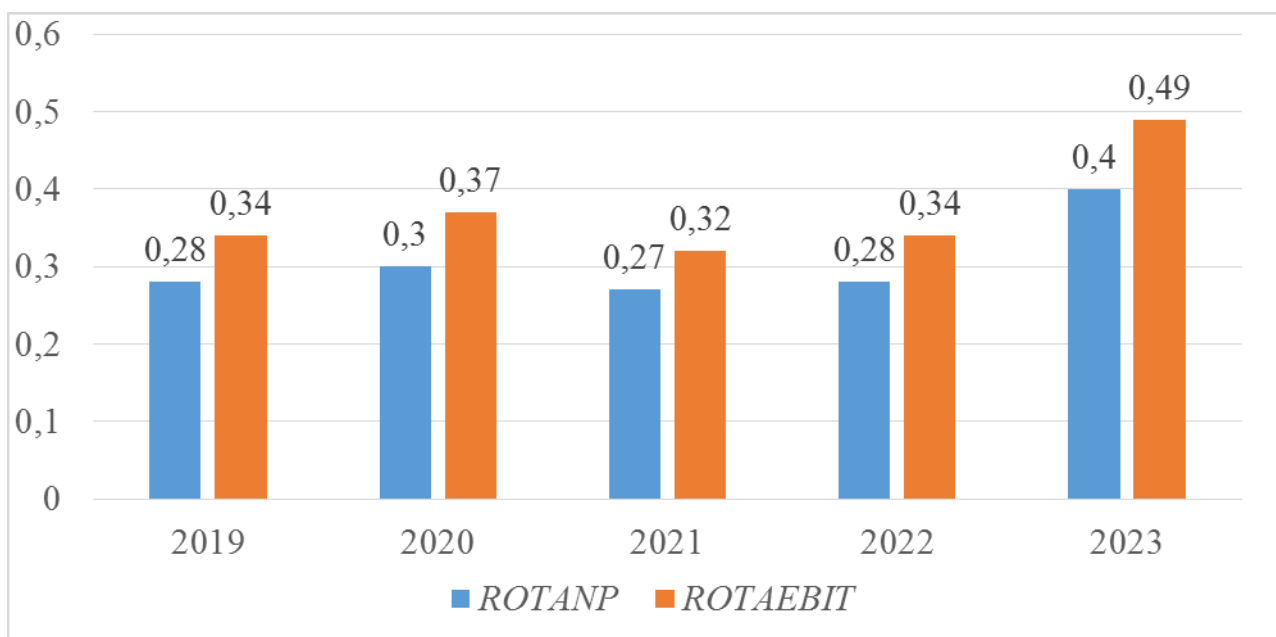

Рис. 3.1. Динаміка коефіцієнтів рентабельності $ROTA_{NP}$, $ROTA_{EBIT}$, ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 роки.

За допомогою апарату кореляційно-регресійного аналізу для ТОВ «Експерт сервіс-Т» здійснимо прогнозування коефіцієнтів рентабельності, а саме: $ROTA_{NP}$, $ROTA_{NP\text{сер}}$, $ROTA_{EBIT}$ та побудуємо відповідні математичні моделі, з подальшою їх перевіркою на адекватність. Використання методу

кореляційно-регресійного аналізу під час проведення прогнозування, обумовлюється його простотою та доступністю, а також тим, що цей метод завдяки точності обчислень, набув широкої популярності під час вирішення економічних завдань. Безпосередні обчислення та побудову графічних діаграм, будемо проводити за допомогою вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT електронних таблиць MS Excel.

Послідовність проведення побудови однофакторних прогнозних моделей з використанням кореляційно-регресійного аналізу, для всіх коефіцієнтів рентабельності буде однаковою, а саме:

- вибір вихідних даних та ідентифікація змінних моделі (табл. 3.3);
- побудова діаграми теоретичної лінії регресії (рис. 3.2);
- за допомогою методу найменших квадратів проведення оцінки параметрів прогнозної моделі;
- за допомогою статистичних t -критерію Стюдента і F -критерію Фішера здійснення перевірки адекватності прогнозної моделі;
- складання висновків щодо практичного застосування складеної прогнозної моделі.

Таблиця 3.3

Вихідні показники прогнозування коефіцієнту рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NP}$ ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Роки	Чистий прибуток, NP , грн.	Коефіцієнт рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NP}$)
2019	224,2	0,28
2020	599	0,3
2021	305,7	0,27
2022	441,6	0,28
2023	1200,4	0,4

а) Ідентифікація змінних прогнозної моделі:

- X – чистий прибуток NP ;
- Y – коефіцієнт рентабельності ($ROTA_{NP}$).

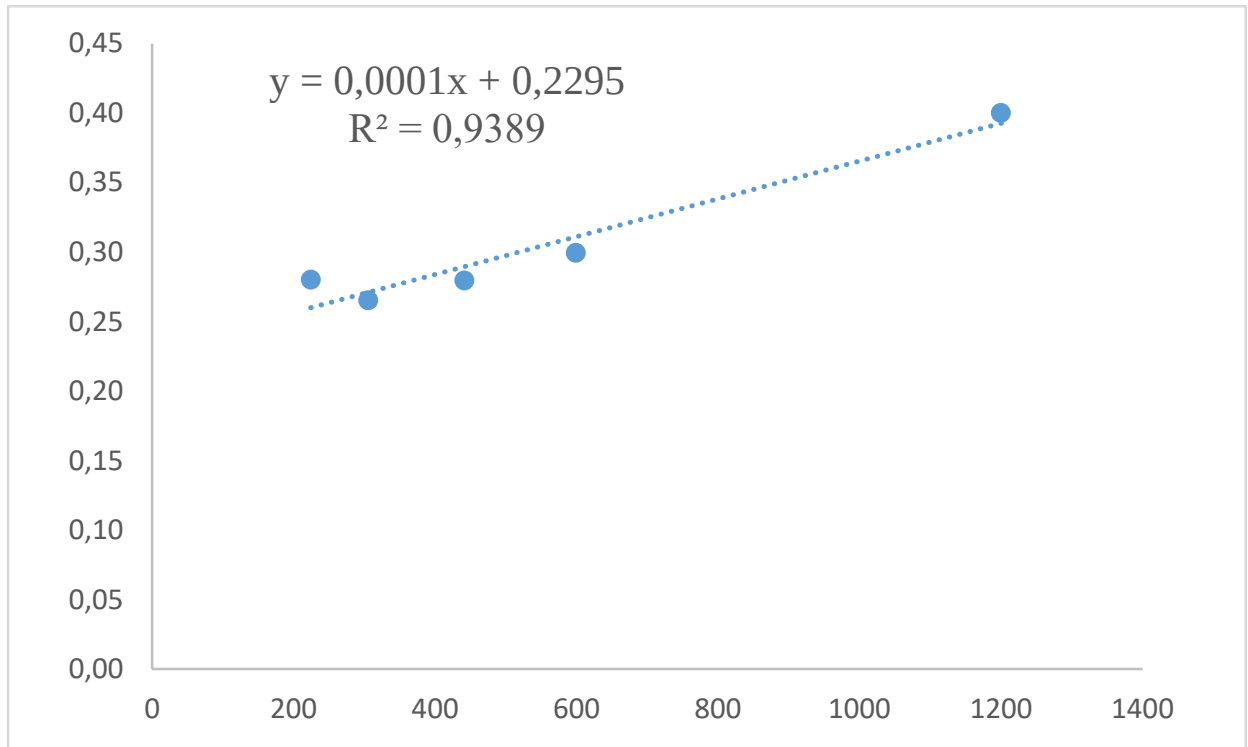

Рис. 3.2. Графік теоретичної лінії регресії залежності $ROTA_{NP}$ від NP для ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Проведемо оцінку ступеня впливу на досліджуваний показник Y_i ($ROTA_{NP}$) введеного у прогнозну модель фактора X (NP).

Робимо припущення, що між прогнозованим параметром Y та фактором X наявний лінійний зв'язок (з точністю до випадкової величини ε):

$$Y = \beta_0 + \beta X + \varepsilon,$$

у такому випадку регресійне рівняння прийме наступний вигляд:

$$\bar{Y} = b_0 + bX,$$

де Y – коефіцієнт рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NP}$, $\bar{Y}$ – розрахункове значення $ROTA_{NP}$;

β_0, β – оцінювальні параметри прогнозної моделі;

b_0, b – оцінки параметрів прогнозної моделі.

Побудуємо регресійну модель з використанням MS Excel, а саме використовуючи вбудовану функцію REGRESSION, яка дозволяє:

- провести оцінку параметрів прогнозованої моделі лінійної регресії, яка полягає у визначенні вільного члену регресійного рівняння та його коефіцієнтів;
- визначити значення парних та множинних коефіцієнтів кореляції та детермінації;
- провести оцінку коефіцієнтів побудованого рівняння регресії за допомогою статистичного критерію t -критерієм Стюдента;
- обчислити довірчі інтервали коефіцієнтів побудованого прогнозного рівняння регресії з ймовірністю $P = 0,95$ та заданою ймовірністю;
- провести дисперсійний аналіз, шляхом обчислення суми квадратів теоретичних та емпіричних відхилень результуючої ознаки від середнього значення показника.

У діалоговому вікні REGRESSION за функціоналом «Аналіз даних → Регресія» задаємо залежну та незалежні змінні, рівень надійності, залишки та графік залишків (рис. 3.3).

	A	B	C	D	E	F	G
1	SUMMARY OUTPUT						
2							
3	Regression Statistics						
4	Multiple R	0,968992678					
5	R Square	0,93894681					
6	Adjusted R Square	0,918595747					
7	Standard Error	0,015568174					
8	Observations	5					
9							
10	ANOVA						
11		df	SS	MS	F	Significance F	
12	Regression	1	0,011182251	0,0111823	46,137482	0,006523789	
13	Residual	3	0,000727104	0,0002424			
14	Total	4	0,011909355				
15							
16		Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%
17	Intercept	0,229502079	0,013112307	17,502799	0,0004065	0,187772865	0,271231293
18	Чистий прибуток, NP, грн.	0,000136188	2,00498E-05	6,7924577	0,0065238	7,23801E-05	0,000199995

Рис. 3.3. Результати проведеного прогнозування рентабельності $ROTA_{NP}$ від чистого прибутку NP за допомогою вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT для ТОВ «Експерт сервіс-Т».

Отже, за результатами проведеного регресійного аналізу, отримано наступні параметри побудованої прогнозової моделі рентабельності $ROTA_{NP}$ від чистого прибутку NP для ТОВ «Експерт сервіс-Т»:

- коефіцієнт кореляції Multiple $R = 0,97$;
- коефіцієнт детермінації R Square = 0,94;
- нормований коефіцієнт детермінації Adjusted R Square = 0,92;
- стандартна похибка Standard Error = 0,02;
- кількість спостережень проведених Observations = 5;
- точковий аналіз вектора $\hat{\beta}$: $\hat{\beta} = b = (0,0001 \ 0,23)$.

Побудоване прогнозне рівняння залежності показника $ROTA_{NP}$ від прибутку NP для ТОВ «Експерт сервіс-Т», яке ми отримали емпіричним способом, має наступний вигляд:

$$y = 0,0001x + 0,23$$

Обчислений коефіцієнт кореляції $R = 0,97$, підтверджує існування тісного зв'язку між чистим прибутком та рентабельністю сукупних активів.

Стандартна похибка:

$$S_e = 0,002$$

Стандартні похибки для параметрів побудованого регресійного рівняння:

$$s_{b_0} = 0,0131$$

$$s_{b_1} = 0,00002$$

Обчислене значення t -критерію Стюдента $t_{\text{прозрах}}$ порівнюємо з критичним значенням t - розподілу з $n-k$ ступенями вільності ($t_{\alpha/2; n-2(\text{табличне})}$) таблиць критеріїв Стюдента. Обчислений показник t -критерію Стюдента $t_{\text{прозрах}} = 6,79$, більше табличного, що підтверджує статистичну значимість параметру b_1 .

Невідоме значення параметра β_1 з ймовірністю $P=1-\alpha=0,95$ знаходиться в інтервалі:

$$0,000072 < \beta_1 < 0,00002.$$

Проведені обчислення являються результатом випадкового вибору з генеральної сукупності, що розподілена за законом Гауса, тому, з ймовірністю $P = 0,95$ констатуємо, що істинний параметр β_1 прийматиме значення не менше від 0,000072 і не більше від 0,00002.

Отже, складена прогнозна модель $y = 0,0001x + 0,23$ дозволяє відобразити зв'язок чистого прибутку з показником рентабельністю сукупних активів.

Коефіцієнт регресії $b_1 = 0,00001$ відображає, що збільшення величини чистого прибутку на 1000 гривень забезпечує приріст рентабельності на 0,00001%.

Коефіцієнт еластичності рентабельності від чистого прибутку: $EY/X = 0,18$. Із збільшенням чистого прибутку на 1%, рентабельність сукупних активів зростає на 0,18%.

За результатами проведеного прогнозування з використанням методу кореляційно-регресійного аналізу, можна констатувати, що побудована прогнозна модель $y = 0,0001x + 0,23$, з 95 %-ою надійністю, є адекватною до експериментальних даних, і за її допомогою можна здійснювати прогнозування показника рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NP}$). Слід також зазначити, що прогнозна модель побудована за реальними даними, наданими ТОВ «Експерт сервіс-Т», тому її можна рекомендувати керівництву досліджуваного Товариства до практичного впровадження у випадку складання стратегічних планів розвитку. Це дозволить ТОВ «Експерт сервіс-Т» забезпечити мінімізацію потенційних ризиків на ринку.

Аналогічно, ще для двох вибраних показників рентабельності ТОВ «Експерт сервіс-Т», а саме: показників $ROTA_{NPсер}$ та $ROTA_{ЕВІТ}$ проведемо побудову прогнозних моделей у табличному процесорі MS Excel за аналогічною процедурою використання методики кореляційно-регресійного

аналізу за вихідними даними, наданими досліджуваним Товариством (таб. 3.4 – 3.5), а також побудуємо відповідні графіки (рис. 3.4-3.7).

Таблиця 3.4

Вихідні показники прогнозування коефіцієнту рентабельності середніх сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NPcep}$ ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Роки	Чистий прибуток, NP , грн.	Коефіцієнт рентабельності середніх сукупних активів на основі чистого прибутку ($ROTA_{NPcep}$)
2019	224,2	0,19
2020	599	0,43
2021	305,7	0,19
2022	441,6	0,16
2023	1200,4	0,52

Таблиця 3.5

Вихідні показники прогнозування коефіцієнту рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків ($ROTA_{EBIT}$) ТОВ «Експерт сервіс-Т» за 2019-2023 рр.

Роки	$EBIT$ – прибуток до вирахування відсотків і податків	Коефіцієнт рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків ($ROTA_{EBIT}$)
2019	273	0,34
2020	730,5	0,37
2021	372,8	0,32
2022	536,6	0,34
2023	463,9	0,49

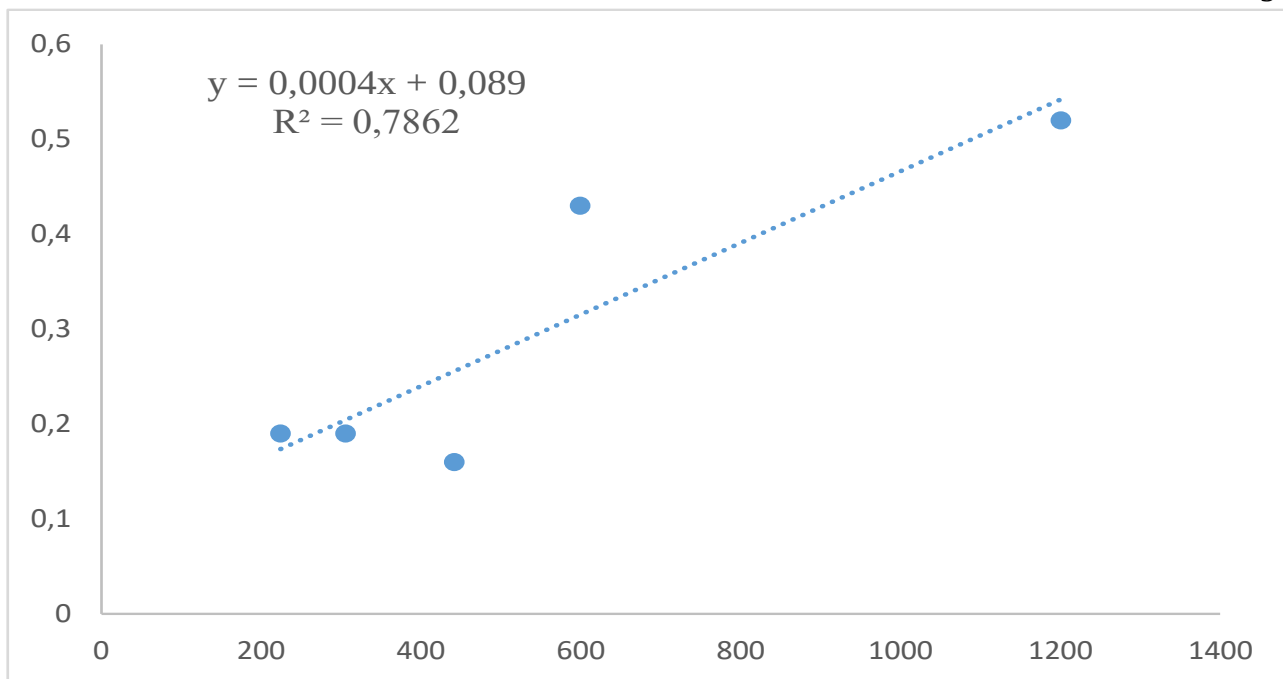

Рис. 3.4. Графік лінії регресії залежності показника $ROTA_{NPсep}$ від NP для ТОВ «Експерт сервіс-Т»

	A	B	C	D	E	F	G
1	SUMMARY OUTPUT						
2							
3	Regression Statistics						
4	Multiple R	0,886677209					
5	R Square	0,786196473					
6	Adjusted R Square	0,714928631					
7	Standard Error	0,088169701					
8	Observations	5					
9							
10	ANOVA						
11		df	SS	MS	F	Significance F	
12	Regression	1	0,085758311	0,085758311	11,03157395	0,045007641	
13	Residual	3	0,023321689	0,007773896			
14	Total	4	0,10908				
15							
16		Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%
17	Intercept	0,088992525	0,074261005	1,1983749	0,316807983	-0,147339137	0,325324187
18	Чистий прибуток, NP, грн.	0,000377147	0,000113551	3,321381331	0,045007641	1,57763E-05	0,000738518

Рис. 3.5. Результати проведеного прогнозування рентабельності $ROTA_{NPсep}$ від чистого прибутку NP за допомогою вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT для ТОВ «Експерт сервіс-Т».

За результатами прогнозування рентабельності $ROTA_{NPсep}$ від чистого прибутку NP за допомогою вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT для ТОВ «Експерт сервіс-Т», побудовано регресійне рівняння:

$$y = 0,0004x + 0,089$$

у якому, коефіцієнт кореляції $R = 0,89$, підтверджує тісний зв'язок між чистим прибутком та рентабельністю середніх сукупних активів, відповідно стандартна похибка склала:

$$S_e = 0,089$$

а, стандартні похибки параметрів регресії, відповідно:

$$s_{b_0} = 0,07$$

$$s_{b_1} = 0,0001$$

Критичне значення t - розподілу Стьюдента для довірчої ймовірності $P = 0,95$ і числа ступенів вільності $J = 3$: $t_{\alpha/2; n-2(\text{табличне})} = 3,18$.

Отримане значення t -критерію Стьюдента $t_{\text{розрах}} = 3,32$ порівнюємо з табличним значенням t - розподілу з $n-k$ ступенями вільності ($t_{\alpha/2; n-2(\text{табличне})}$), воно є більше табличного, тобто параметр b_1 є статистично значимим.

Невідоме значення параметра β_1 знаходиться на інтервалі:

$$0,000016 < \beta_1 < 0,00074.$$

З ймовірністю $P=1-\alpha=0,95$ можна констатувати, що істинний коефіцієнт регресії β_1 знаходиться в межах значень не менше від $0,000016$ та не більше $0,00074$.

Побудована економетрична прогнозна модель $y = 0,0004x + 0,089$, кількісно описує зв'язок чистого прибутку з рентабельністю середніх сукупних активів. Коефіцієнт еластичності рентабельності від чистого прибутку: $EY/X = 0,74$. Із збільшенням чистого прибутку на 1%, рентабельність середніх сукупних активів зростає на 0,74 %.

Отже, з надійністю 95 % стверджуємо, що побудована прогнозна модель $y = 0,0004x + 0,089$ є адекватною до реальних даних ТОВ «Експерт сервіс-Т» і за її допомогою можна здійснювати прогнозування показника рентабельності ($ROTA_{NP\text{сер}}$) за відомого значеннями чистого прибутку.

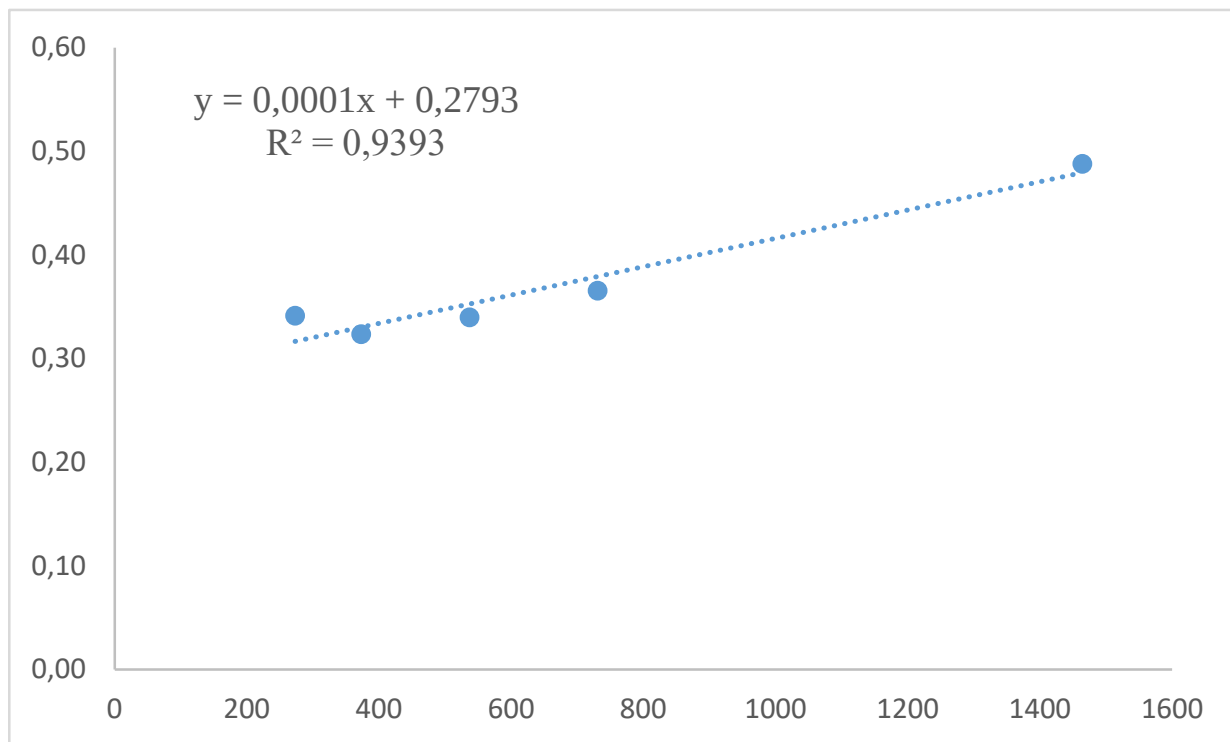

Рис. 3.6. Графік лінії регресії залежності показника $ROTA_{EBIT}$ від прибутку до вирахування відсотків і податків $EBIT$ для ТОВ «Експерт сервіс-Т»

	A	B	C	D	E	F	G
1	SUMMARY OUTPUT						
2							
3	Regression Statistics						
4	Multiple R	0,969150087					
5	R Square	0,939251891					
6	Adjusted R Square	0,919002521					
7	Standard Error	0,018995869					
8	Observations	5					
9							
10	ANOVA						
11		df	SS	MS	F	Significance F	
12	Regression	1	0,016737435	0,016737435	46,38425288	0,00647433	
13	Residual	3	0,001082529	0,000360843			
14	Total	4	0,017819964				
15							
16		Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%
17	Intercept	0,279344786	0,015985754	17,4746079	0,000408462	0,228470982	0,3302186
18	EBIT – прибуток до вирахування відсотків і податків	0,000136559	2,0051E-05	6,81059857	0,00647433	7,2748E-05	0,0002004

Рис. 3.7. Результати проведеного прогнозування рентабельності $ROTA_{EBIT}$ від прибутку до вирахування відсотків і податків $EBIT$ за допомогою вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT для ТОВ «Експерт сервіс-Т».

Для рентабельності $ROTA_{EBIT}$ отримано наступне рівняння:

$$y = 0,0001x + 0,28$$

у якому коефіцієнт кореляції $R = 0,97$, засвідчує тісний зв'язок між чистим прибутком до вирахування відсотків і податків та рентабельністю сукупних активів, стандартна похибка складає $S_e = 0,02$, а стандартні похибки для параметрів регресії, відповідно - $s_{b_0} = 0,02$ та $s_{b_1} = 0,00002$.

Для довірчої ймовірності $P = 0,95$ і числа ступенів вільності $J = 3$, отримали значення t -критерію Стьюдента - $t_{\alpha/2; n-2}(\text{табличне}) = 6,8$, яке більше табличного, що означає статистичну значимість параметру b_1 .

З ймовірністю $P = 0,95$ можна стверджувати що істинний коефіцієнт регресії β_1 знаходиться на інтервалі $0,00007 < \beta_1 < 0,00002$. Коефіцієнт еластичності склав: $EY/X = 0,13$, тобто із збільшенням чистого прибутку до вирахування відсотків і податків на 1 %, рентабельність сукупних активів зростатиме на 0,13 %. Отже, констатуємо, що з надійністю 95 %, побудована економетрична прогнозна модель $y = 0,0001x + 0,28$ адекватна до реальних даних.

Результати проведених обчислень показників рентабельності, у вигляді розрахованих коефіцієнтів та критеріїв однофакторних економіко-математичних прогнозних моделей наведені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Результати проведених обчислень показників регресійного аналізу ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Показник	Рентабельність		
	$ROTA_{NP}$	$ROTA_{NP\text{сер}}$	$ROTA_{EBIT}$
коефіцієнт кореляції Multiple R	0,97	0,89	0,97
множинний коефіцієнт детермінації R Square	0,94	0,79	0,94
нормований множинний коефіцієнт детермінації Adjusted R Square	0,92	0,72	0,92
стандартна похибка рівняння регресії Standard Error	0,02	0,088	0,02
Стандартні похибки для параметрів регресії: S_{b_0}, S_{b_1}	0,013 0,00002	0,07 0,0001	0,02 0,00002
кількість спостережень Observations	5	5	5
коефіцієнт регресії b_1	0,0001	0,0004	0,0001
точкова оцінка вектора $\hat{\beta}$	(0,0001 0,23)	(0,0004 0,0001)	(0,0001 0,28)
t -критерій Стьюдента	6,79 > $t_{\text{табл}}$	3,32 > $t_{\text{табл}}$	6,8 > $t_{\text{табл}}$

Отже, за допомогою апарату кореляційно-регресійного аналізу для ТОВ «Експерт сервіс-Т» з використанням вбудованого модуля REGRESSION - SUMMARY OUTPUT електронних таблиць MS Excel, отримано наступні прогнознi моделі:

- рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NP}$ від прибутку NP : $y = 0,0001x + 0,23$;

- рентабельності середніх сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NP_{сер}}$ від чистого прибутку NP : $y = 0,0004x + 0,089$;

- рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків $ROTA_{EBIT}$ від прибутку до вирахування відсотків і податків $EBIT$: $y = 0,0001x + 0,28$.

Подальша перевірка всіх побудованих прогнозних моделей за відповідними критеріями, засвідчила їх адекватність та дає підстави рекомендувати їх до використання на ТОВ «Експерт сервіс-Т» під час прогнозування відповідних показників. Це дозволить досліджуваному Товариству, мінімізувати наслідки негативних впливів різних чинників, обумовлених складною економічною ситуацією та у підсумку, підвищити ефективність діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»

3.2. Економічне обґрунтування заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Під час проведення аналізу діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», було виявлено, що підприємство несе значні фінансові втрати та втрати репутаційного характеру у зв'язку із пошкодженням відремонтованих картриджів та іншої техніки під час їх доставки з підприємства до клієнта. Відповідно, клієнти висловлюють претензії до ТОВ «Експерт сервіс-Т», щодо проведення неякісного ремонту та вимагають усунення пошкоджень за кошти Товариства. Компанія «Нова пошта», яка здійснює доставку, відкидає зауваження на свою адресу з боку ТОВ «Експерт сервіс-Т», відповідно, витрати на проведення повторного ремонту, призводять до фінансових збитків.

З метою зменшення пошкодження відремонтованої техніки під час транспортування, Товариству можна запропонувати впровадження організаційно-технічних заходів, які полягатимуть у якісному пакуванні відремонтованої техніки на підприємстві. Це забезпечить мінімізацію пошкоджень під час транспортування та, відповідно, скорочення витрат на повторні ремонти. Організаційно-технічні заходи якісного пакування відремонтованої техніки, полягають у замовленні на стороні пінопластових упаковок відповідного типорозміру під відремонтовану техніку та придбання машини для обмотки посилок стрейч-плівкою Foyer DBC800 вартістю 38 тис грн. Передбачаємо замовлення пінопластової упаковки в компанії 100Form, за середньою ціною 12 грн. Річна потреба ТОВ «Експерт сервіс-Т» в упаковці 50 тис. шт. Крім цього, необхідно передбачити доплату майстру з ремонту, в обов'язки якого буде додатково включена функція пакування у розмірі 600 грн. що місячно.

Отже сума інвестиційних витрат на здійснення організаційно-технічних заходів якісного пакування відремонтованої техніки складатимуть [25]:

$$B = 40000 + (50000 * 12) + (600 * 12) = 647200 \text{ грн.}$$

Припускаємо, що запровадження таких організаційно-технічних заходів забезпечить отримання чистого доходу протягом трьох наступних, після відшкодування інвестиційних витрат, років у розмірах відповідно 350000, 400000, 420000 грн.

За показниками початкових інвестицій і запланованими надходженнями, обчислимо економічну ефективність запропонованого інвестиційного проєкту, реалізація якого передбачає послідовне визначення наступних показників:

- чистої теперішньої вартості (NPV), який розраховується як сума дисконтованих грошових потоків за проєктом протягом його життєвого циклу:

$$NPV = \sum_{t=1}^T \frac{CF_t}{(1+r)^t}$$

де T – тривалість життєвого циклу інвестиційного проєкту;

CF_t – грошовий потік у t -ому році;

$\frac{1}{(1+r)^t}$ – коефіцієнт дисконтування грошового потоку.

Якщо обчислений показник $NPV > 0$, то проєкт може бути прийнятий до реалізації, оскільки доходи перевищуватимуть витрати.

Якщо обчислений показник $NPV = 0$, то реалізація проєкту не дасть економічного ефекту, отже його недоцільно впроваджувати. Доцільність впровадження проєкту за такого значення можлива лише у випадку соціального або інноваційного ефекту, які не передбачають отримання фінансової вигоди.

Якщо обчислений показник $NPV < 0$, то проєкт однозначно є збитковим і відхиляється.

Показник чистої теперішньої вартості є фінансовим підсумком доцільності впровадження інвестиційного проєкту та відображає економічний ефект від його реалізації.

Результати обчислення показника чистої теперішньої вартості є надійними у разі зміни чинників впливу, наприклад, зміни дисконтної ставки.

- внутрішньої норми рентабельності (IRR), тобто дисконтної ставки r , за застосування якої показник чистої приведеної вартості інвестиційного проєкту дорівнюватиме нулю.

Якщо дисконтна ставка r відображає вартість інвестиційного капіталу, то внутрішня норма рентабельності, дорівнює максимальному відсотку обслуговування позики за залучені фінанси, яку даний інвестиційний проєкт може відшкодувати.

Проєкт є інвестиційно привабливим, якщо обчислений показник IRR буде перевищувати дохід вкладеного капіталу інвестора, який він сподівається отримати, тобто якщо $IRR > R_n$.

Обчислене значення рентабельності R_o інвестиційного проєкту співставляють з дохідністю використання інвестиційного капіталу, яку очікує отримати інвестор R_n . Тобто, внутрішня норма рентабельності є тією межею,

нижче якої інвестиційний проєкт є збитковим, а отже недоцільним до впровадження.

- індексу рентабельності (PI), який визначають за залежністю:

$$PI = \frac{PV}{I_0}$$

відображає скільки гривень теперішньої величини грошового потоку припадає на гривню інвестиційних витрат.

Якщо обчислений індекс рентабельності $PI > 1$, то теперішня вартість грошового потоку запропонованого проєкту буде перевищувати початкові інвестиції та забезпечуватиме наявність додатної величини чистої теперішньої вартості, що у підсумку обґрунтовує доцільність впровадження запропонованого проєкту.

Якщо обчислений індекс рентабельності $PI < 1$, то запропонований інвестиційний проєкт не забезпечує заданого рівня рентабельності і його доцільно відхилити.

Якщо обчислений індекс рентабельності $PI = 1$, то необхідно оцінювати доцільність впровадження запропонованого інвестиційного проєкту виходячи з можливості отримання організаційного або соціального ефекту.

Також, індекс рентабельності застосовують, у випадках необхідності порівняння декількох інвестиційних проєктів за обмеженого обсягу необхідних інвестицій.

- період окупності (T_o), інвестиційного проєкту або термін повернення капіталу відображає час відшкодування витрат інвестиційного проєкту надходженнями чистих вигід, отриманих від його впровадження.

Побудуємо хронологічну діаграму чистої теперішньої вартості NPV запропонованого проєкту, а також побудуємо графік залежності показника NPV від зміни відсоткової ставки.

За допомогою табличного процесора Microsoft Excel проведемо відповідні обчислення показників ефективності інвестиційного проєкту та побудуємо відповідні діаграми (рис. 3.7, 3.8).

	A	B	C	D	E	F	G
1	Процентна ставка	t	I_0	CF_t	$(1+r)^t$	$PV=CF_t/(1+r)^t$	$NPV=\sum PV_t-I_0$
2	0,22	0	-647200		$=(1+A2)^{B2}$	$=C2$	$=C2$
3		1		350000	$=(1+A2)^{B3}$	$=D3/E3$	$=F3+C2$
4		2		400000	$=(1+A2)^{B4}$	$=D4/E4$	$=F3+F4+C2$
5		3		420000	$=(1+A2)^{B5}$	$=D5/E5$	$=F3+F4+F5+C2$
6							
7							
8							
9							
10			$=SUM(C2:C5)$	$=SUM(D3:D5)$		$=SUM(F3:F5)$	$=G5$
11							

Рис. 3.7. Обчислення показника чистої теперішньої вартості NPV проєкту – у режимі відображення формул

	A	B	C	D	E	F	G
1	Процентна ставка	t	I_0	CF_t	$(1+r)^t$	$PV=CF_t/(1+r)^t$	$NPV=\sum PV_t-I_0$
2	22%	0	-647200		1	-647200	-647200
3		1		350000	1,22	286885,25	-360314,75
4		2		400000	1,4884	268744,96	-91569,79
5		3		420000	1,815848	231296,89	139727,10
6							
7							
8							
9							
10			-647200	1170000		786927,10	139727,10
11							

Рис. 3.8. Результати обчислення показника чистої теперішньої вартості NPV запропонованого проєкту у табличному процесорі MS Excel

Аналіз результатів проведених обчислень показника чистої теперішньої вартості NPV показує, що відшкодування інвестиційних витрат відбудеться до середини третього року життєвого циклу проєкту.

Оскільки, розраховане значення показника $NPV > 0$, то за час життєвого циклу запропонованого інвестиційного проєкту відшкодує вкладені кошти та забезпечить отримання понаднормового прибутку.

У зв'язку з тим, що періодичні надходження запропонованого проєкту є змінними, то з метою розрахунку показників IRR і NPV та решти показників інвестиційного проєкту для ТОВ «Експерт сервіс-Т», застосуємо відповідні фінансові функції (рис. 3.9 - рис. 3.12).

Аргументи функції

IRR

Значення B6:B9 = {-647200;350000;400000;420000}

Припущення = число

= 0,352510059

Повертає внутрішню ставку прибутковості для ряду періодичних грошових переміщень.

Значення масив або посилання на клітинки з числами, для яких необхідно обчислити внутрішню ставку прибутковості.

Значення: 35,25%

[Довідка з цієї функції](#)

Рис. 3.9. Діалогове вікно фінансової функції показника *IRR*

Аргументи функції

NPV

Ставка B\$3 = 0,22

Значення1 B7:B9 = {350000;400000;420000}

Значення2 = число

= 786927,0996

Повертає чисту поточну вартість інвестиції на основі дисконтної ставки та вартості майбутніх виплат (від'ємні значення) і надходжень (додатні значення).

Ставка: дисконтна ставка на один період.

Значення: 139727,10

[Довідка з цієї функції](#)

Рис. 3.10. Діалогове вікно фінансової функції показника *NPV*

	A	B
1		Розрахунок NPV
2		
3	Ставка, r	0,22
4		
5	Дата платежу	Сума
6	45627	-647200
7	45992	350000
8	46357	400000
9	46722	420000
10		
11		
12		
13	$NPV=$	$=B6+NPV(B\$3;B7:B9)$
14	$NPV_{точне} =$	$=XNPV(B\$3;B6:B9;A\$6:A\$9)$
15	$NPI=$	$=XNPV(B\$3;B6;A\$6)$
16	$PI=$	$=1+(-B13/B6)$
17	$PI=$	$=1+ABS(B14/B15)$
18	$IRR=$	$=IRR(B6:B9)$
19	$IRR_{точне} =$	$=XIRR(B6:B9;A6:A9)$
20	$MIRR=$	$=MIRR(B6:B9;B\$3;B\$3)$

Рис. 3.11. Обчислення показників інвестиційного проекту у режимі відображення формул табличного процесора MS Excel

	A	B
1		Розрахунок NPV
2		
3	Ставка, r	22%
4		
5	Дата платежу	Сума
6	01.12.2024	-647200
7	01.12.2025	350000
8	01.12.2026	400000
9	01.12.2027	420000
10		
11		
12		
13	$NPV=$	139727,10
14	$NPV_{точне} =$	139727,10
15	$NPI=$	-647200
16	$PI=$	1,22
17	$PI=$	1,22
18	$IRR=$	35,25%
19	$IRR_{точне} =$	35,25%
20	$MIRR=$	30,21%

Рис. 3.12. Результати обчислення показників запропонованого проекту ТОВ «Експерт сервіс-Т» у табличному процесорі MS Excel

Хронологічний графік показника чистої теперішньої вартості NPV інвестиційного проєкту, має наступний вигляд (рис. 3.13):

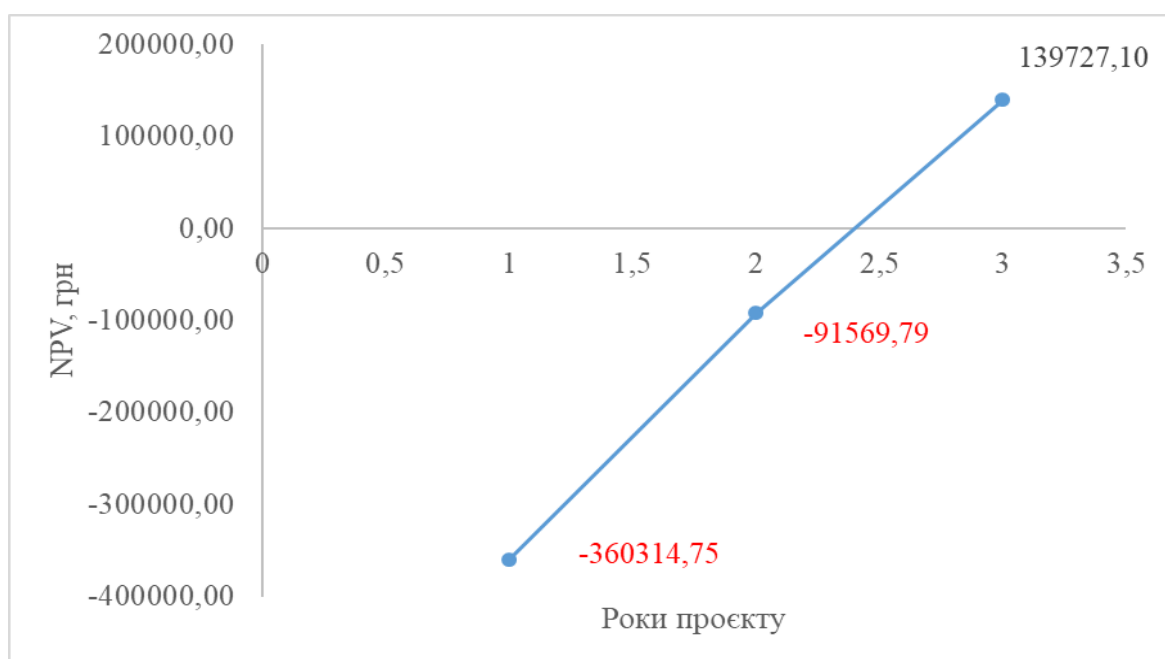

Рис. 3.13. Хронологічний графік показника чистої теперішньої вартості NPV інвестиційного проєкту.

Отже, точка перетину хронологічного графіку показника чистої теперішньої вартості NPV інвестиційного проєкту з часовою віссю (рис. 3.13), відображає значення періоду окупності проєкту тобто $T_O = 2,4$ роки.

Змінюючи значення дисконтної ставки, можна підібрати таке, за якого, показник чистої теперішньої вартості $NPV = 0$ тобто визначити кінцеву дату окупності інвестиційного проєкту. Таке значення дисконтної ставки буде дорівнювати внутрішній нормі рентабельності проєкту (IRR).

Побудуємо графік залежності показника NPV від відсоткової ставки для запропонованого проєкту ТОВ «Експерт сервіс-Т» (рис. 3.14-3.15).

	B	C	D	E	F	G	H	I
1								
2	Структура сценарію							
3		Поточні значення:						
4			1	2	3	4	5	
5		Змінювані клітинки:						
6		%, ставка	22%	20%	22%	25%	30%	35%
7		Результат:						
8		NPV	139727,10	165300,00	139727,10	103840,00	49886,94	2243,68
9		Примітки: стовпець "Поточні значення" представляє значення змінюваних клітинок на						
10		час створення звіту за сценарієм. Змінювані клітинки для кожного						
11		сценарію позначено сірим кольором.						

Рис. 3.14. Показники NPV залежно від відсоткової ставки за третій рік запропонованого проєкту ТОВ «Експерт сервіс-Т»

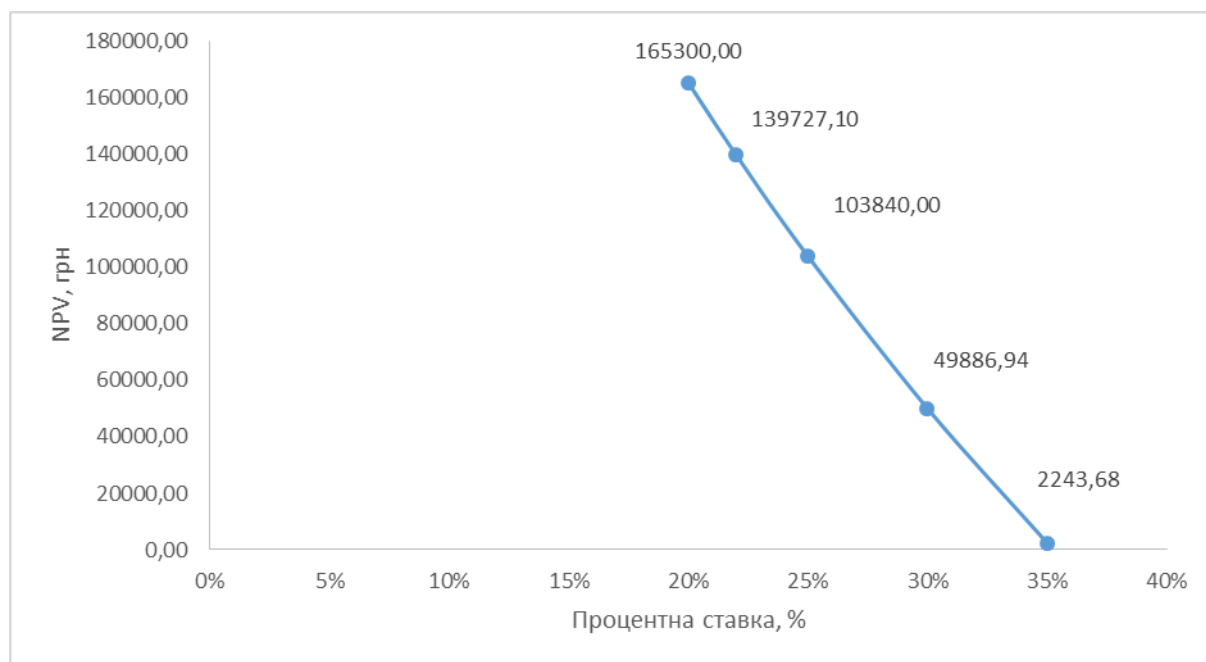

Рис. 3.15. Графік залежності показника NPV від відсоткової ставки за третій рік запропонованого проєкту ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Результати проведених обчислень показників запропонованого інвестиційного проєкту для ТОВ «Експерт сервіс-Т» відобразимо у табличному вигляді (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7

Показники інвестиційного проєкту для ТОВ «Експерт сервіс-Т»

Назва показника	Позначення	Значення
Чиста приведена вартість проєкту, грн.	(NPV)	139727,1
Внутрішня норма рентабельності проєкту,	(IRR)	35,25
Індекс рентабельності, %	(PI)	1,22
Період окупності, роки	(T)	2,4

За результатами проведених обчислень показників інвестиційного проєкту з впровадження організаційно-технічних заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», можна зробити наступні висновки:

- обчислений показник $NPV = 139727,1 > 0$, тобто за життєвий цикл проєкту відбудеться повне відшкодування витрат та буде отримано понаднормовий прибуток;

- обчислений показник внутрішньої норми рентабельності $IRR > 22\%$, а це означає, що запропонований проєкт доцільно впровадити на досліджуваному Товаристві;
- індекс рентабельності $PI = 1,22 > 1$, тобто теперішня вартість грошового потоку перевищує інвестиції і забезпечує заданий рівень рентабельності;
- відшкодування витрат інвестиційного проєкту відбудеться за 2,4 роки.

Отже, за результатами аналізу всіх показників запропонованого проєкту з впровадження організаційно-технічних заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», можна стверджувати, що їх доцільно рекомендувати до впровадження.

4.1. Охорона праці на ТОВ «Експерт сервіс-Т»

На ТОВ «Експерт сервіс-Т», де експлуатується комп'ютерна техніка, створюється служба охорони праці згідно з Типовим положенням про службу охорони праці, затвердженим наказом Держнаглядохоронпраці України від 15 листопада 2004 р. № 255.

Перелік нормативно-правових актів, які регулюють це питання, досить широкий. Наприклад, ст. 21 Кодексу законів про працю України визначає обов'язки роботодавця щодо забезпечення працівникам комфортних та безпечних умов праці, а ст. 13 Закону України «Про охорону праці» закріплює це право з позиції охорони праці. Більшість нормативних актів — акти підзаконного рівня — правила, інструкції, державні санітарні правила і норми (ДСанПН) тощо, якими врегульовуються окремі моменти щодо власне конструкції комп'ютерної техніки, особливостей облаштування приміщень для роботи з нею та ряду інших вимог.

Як основні можна назвати:

— Наказ Держгірпромнагляду України «Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» від 26 березня 2010 р. № 65;

— Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПіН 3.3.2.007-98, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 10 грудня 1998 р. № 7;

— Примірні інструкції з охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин, затверджена наказом Міністерства доходів і зборів України від 5 вересня 2013 р. № 443.

Особливості охорони праці при роботі з комп'ютером

Комп'ютерне обладнання повинні підключатися до електромережі лише за допомогою справних штепсельних з'єднань і електророзеток заводського виготовлення.

У штепсельних з'єднаннях та електророзетках, крім контактів фазового та нульового робочого провідників, мають бути спеціальні контакти для підключення нульового захисного провідника. Їх конструкція має бути такою, щоб приєднання нульового захисного провідника відбувалося раніше, ніж приєднання фазового та нульового робочого провідників. Порядок роз'єднання при відключенні має бути зворотним.

Не допускається підключати комп'ютерну техніку до звичайної двопровідної електромережі, зокрема з використанням перехідних пристроїв.

Вимоги стосовно освітлення, оптимальних умов мікроклімату, ергономічних характеристик основних елементів робочого місця, рівнів шуму, вібрації, електромагнітного, ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювання та електростатичного поля викладено у ДСанПіН 3.3.2-007-98 (v0007282-98).

Вимоги електробезпеки під час експлуатації ЕОМ з ВДТ і ПП

ЕОМ з ВДТ і ПП, інше устаткування (апарати управління, контрольно-вимірювальні прилади, світильники), електропроводи та кабелі за виконанням і ступенем захисту мають відповідати класу зони за НПАОП 40.1-1.01-97 (z0011-98), мати апаратуру захисту від струму короткого замикання та інших аварійних режимів.

У приміщенні ТОВ «Експерт сервіс-Т», де одночасно експлуатуються понад п'ять ЕОМ з ВДТ і ПП, на помітному та доступному місці встановлюється аварійний резервний вимикач, який може повністю вимкнути електричне живлення приміщення, крім освітлення.

ЕОМ з ВДТ і ПП повинні підключатися до електромережі тільки за допомогою справних штепсельних з'єднань і електророзеток заводського виготовлення.

У штепсельних з'єднаннях та електророзетках, крім контактів фазового та нульового робочого провідників, мають бути спеціальні контакти для

підключення нульового захисного провідника. Їхня конструкція має бути такою, щоб приєднання нульового захисного провідника відбувалося раніше, ніж приєднання фазового та нульового робочого провідників. Порядок роз'єднання при відключенні має бути зворотним.

Не допускається підключати ЕОМ з ВДТ і ПП до звичайної двопровідної електромережі, в тому числі - з використанням перехідних пристроїв.

Електромережі штепсельних з'єднань та електророзеток для живлення ЕОМ з ВДТ і ПП потрібно виконувати за магістральною схемою, по 3-6 з'єднань або електророзеток в одному колі.

ЕОМ з ВДТ і ПП мають відповідати вимогам чинних в Україні стандартів і пройти державну санітарно-епідеміологічну експертизу згідно з Порядком проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.10.2000 N 247 (z0004-01) (у редакції наказу МОЗ від 14.03.2006 N 120) (z0362-06), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10.01.2001 за N 4/5195.

ЕОМ з ВДТ та ПП закордонного виробництва повинні відповідати вимогам національних стандартів держав-виробників і мати відповідну позначку на корпусі, в паспорті або в іншій експлуатаційній документації.

Вимоги безпеки під час роботи з ЕОМ з ВДТ і ПП

Щодня перед початком роботи необхідно очищати екран ВДТ від пилу та інших забруднень.

Після закінчення роботи ЕОМ з ВДТ і ПП повинні бути відключені від електричної мережі.

У разі виникнення аварійної ситуації необхідно негайно відключити ЕОМ з ВДТ і ПП від електричної мережі.

4.2. Стійкість роботи ТОВ «Експерт сервіс-Т» під час надзвичайних ситуацій воєнного часу

Дослідження стійкості роботи об'єкта - це всебічне вивчення обстановки, яка може скластися під час НС та визначення її впливу на

виробничу діяльність підприємства. Мета дослідження полягає в тому, щоб виявити слабкі місця в роботі об'єкта та виробити найбільш ефективні пропозиції, спрямовані на підвищення його стійкості. Проводиться воно силами інженерно-технічного персоналу із залученням спеціалістів науково-дослідних та проектних організацій. Організатором та керівником досліджень є керівник підприємства. Увесь процес планування і проведення досліджень поділяється на три етапи [18]:

- I етап — підготовчий;
- II етап — оцінка стійкості роботи об'єкта господарювання;
- III етап — розроблення заходів, які підвищують стійкість роботи об'єкта в умовах НС.

На першому етапі розробляються керівні документи, які визначають склад учасників досліджень, та організовується їх підготовка. Основними документами для організації досліджень є:

- наказ керівника підприємства, щодо проведення дослідження;
- календарний план основних заходів з підготовки до проведення досліджень;
- план проведення досліджень. Наказ керівника підприємства розробляється на підставі вказівок старшого керівника з урахуванням умов, пов'язаних з виробничою діяльністю об'єкта. В наказі вказується:

- мета і завдання дослідження; — терміни проведення робіт;
- склад учасників досліджень;
- склад і завдання дослідницьких груп;
- строки підготовки облікової документації.

Календарний план основних заходів з підготовки до проведення досліджень визначає:

- основні заходи;
- терміни їх виконання;
- відповідальних виконавців;
- сили та засоби, які залучаються для виконання завдань.

На другому етапі проводиться безпосереднє дослідження стійкості роботи об'єкта. В ході дослідження визначаються умови захисту робітників та службовців від уражаючих факторів, проводиться оцінка уразливості виробничого комплексу від різних уражаючих факторів, оцінюється характер можливих пошкоджень від вторинних уражаючих факторів, вивчається стійкість роботи системи постачання та кооперативних зав'язків з іншими об'єктами, з'ясовуються вразливі місця в системі управління виробництвом. Кожна група оцінює стійкість відповідних елементів виробничого комплексу та робить необхідні розрахунки.

На третьому етапі підводяться підсумки проведених досліджень. Групи спеціалістів за підсумками досліджень готують пропозиції щодо захисту робітників та службовців і підвищенню стійкості елементів виробництва, які досліджуються.

Група комплексних досліджень на основі доповідей інших груп складає загальну доповідь, в якій визначаються:

- можливості щодо захисту робітників і службовців в ЗС ЦЗ;
- загальна оцінка стійкості об'єкта, найбільш слабкі (вразливі) ділянки виробництва;
- практичні заходи, терміни та обсяги робіт, які виконуються при повсякденній діяльності та при загрозі НС;
- порядок та приблизні терміни відновлювальних робіт при різних ступенях руйнування.

За результатами досліджень розробляються плани, в яких визначаються відповідні заходи, необхідні кошти на їх реалізацію, терміни і відповідальні особи за їх виконання. В зв'язку з тим, що заходи з підвищення стійкості роботи виконуються завчасно (в мирний час), з оголошенням загрози виникнення НС (нападу ворога) та в умовах НС відповідні плануючі документи для зручності користування ними складаються на кожну можливу ситуацію.

В результаті проведення досліджень на об'єкті господарювання розробляються наступні документи:

- Перспективний план заходів щодо підвищення стійкості роботи об'єкта, які проводяться завчасно.
- План-графік нарощування заходів з підвищення стійкості роботи об'єкта при загрозі виникнення НС (нападу ворога).
- Графік безаварійної зупинки виробництва.

Правильність проведених розрахунків та реальність пропозицій і рекомендацій перевіряються на спеціальних навчаннях під керівництвом керівника ЦЗ об'єкта.

Методика оцінки стійкості роботи об'єкта базується на таких вихідних положеннях:

- спочатку оцінюється стійкість кожного елемента об'єкта;
- стійкість об'єкта в цілому оцінюється за стійкістю найбільш слабого елемента;
- стійкість об'єкта оцінюється відносно кожного з можливих уражаючих факторів НС (варіантів аварій, стихійного лиха, сучасної зброї);
- враховуються максимальні значення параметрів уражаючих факторів щодо умов розташування об'єкта.

Послідовність оцінки стійкості роботи об'єкта:

- а) визначається критерій (показник), за яким буде проводитись оцінка стійкості щодо конкретного уражаючого фактора, і умови його стійкості;
- б) розраховується максимальне значення параметра уражаючого фактора, який може виникати на об'єкті внаслідок аварії, стихійного лиха або застосування сучасної зброї;
- в) відповідно до вибраного критерію стійкості визначають межу стійкості об'єкта до даного уражаючого фактора;
- г) порівнюють отриману межу стійкості з максимальним значенням уражаючого фактора.

За результатами порівняння визначають, чи об'єкт стійкий щодо даного уражаючого фактора та чи потрібно підвищувати його стійкість.

ВИСНОВКИ

Функціонування малого бізнесу в умовах воєнного стану характеризується появою значної кількості ризиків порівняно з діяльністю у мирний час. Руйнування підприємств внаслідок обстрілів, посилення кризових явищ в економіці, збільшення податкового навантаження, посилення інфляційних процесів, це далеко не повний перелік проблем з якими стикається вітчизняний малий бізнес. Відповідно, малому бізнесу, необхідно шукати нові шляхи підвищення ефективності діяльності, які здатні мінімізувати потенційні ризики.

З цією метою, у теоретико-методологічному розділі кваліфікаційної роботи, досліджено сучасні проблеми вітчизняного малого бізнесу в умовах воєнного стану, що дозволило виділити його основні проблеми, а саме: непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку; відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів, що пов'язано з масовим виїздом громадян України непередбачуваність дій держави, високі податки та збори; нестача кваліфікованих працівників та капіталу тощо. Також, в розділі охарактеризовано сучасну методику оцінки ефективності діяльності малого бізнесу.

На підставі проведених теоретичних досліджень проблем вітчизняного малого бізнесу, у аналітично-розрахунковому розділі на прикладі ТОВ «Експерт Сервіс-Т» проведено аналіз фінансово-економічних показників діяльності Товариства, що дало можливість сформулювати наступні висновки:

- організаційна структура управління ТОВ «Експерт сервіс-Т» забезпечує оперативність прийняття фахових управлінських рішень кожним підрозділом, що у підсумку дає можливість підвищувати ефективність діяльності всієї компанії. Проблемаю Товариства, є скорочення кадрового потенціалу, обумовленого мобілізацією персоналу до ЗСУ, що призводить до дефіциту висококваліфікованих кадрів;

- пасив балансу Товариства порівняно з попереднім 2022 роком, зріс на 78%. Як позитив, можна відзначити скорочення дебіторської заборгованості у 2023 році до 221,8 тис грн, порівняно з попереднім роком на 24,9%;

- фінансово-майновий стан ТОВ «Експерт сервіс-Т» у 2023 році, зріс порівняно з попереднім роком на 80,8% і склав 2855,3 тис. грн. Також, слід відзначити як позитивний факт, відсутність кредиторської заборгованості;

- протягом досліджуваного періоду чистий дохід від реалізації послуг змінювався нерівномірно, станом на 2023 рік він склав 13910,9 тис. грн., що на 58,27% більше аналогічного показника 2019 року. Порівняно з 2022 роком, дохід від реалізації зріс на 129,7%, що пояснюється настанням певної стабілізації, після простоювання компанії у перші місяці війни. Собівартість реалізованих послуг у 2023 році становила 10627,5 тис. грн., що на 24,79% більше аналогічного періоду 2019 року;

- прибуток Товариства, починаючи з 2021 року зростав і станом на 2023 рік склав 1200,4 тис. грн. враховуючи те, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» в умовах воєнного стану та посилення кризи в економіці, збільшує темпи росту прибутковості, це свідчить про прийняття якісних управлінських рішень;

- рентабельність власного капіталу ТОВ «Експерт сервіс-Т» склала 76,4% у 2023 році, а рентабельність оборотних активів склала 42,7%, тобто Товариство ефективно використовує оборотні кошти для генерації прибутку;

- чиста рентабельність витрат ТОВ «Експерт сервіс-Т» станом на 2023 рік становила 30,9%. Зростання цього показника позитивно характеризує ефективність діяльності Товариства, однак необхідно зауважити, що порівняно із аналогічним показником 2019 року, його значення зменшилось більше ніж у 2 рази, отже зменшення обсягів послуг, що надаються у зв'язку із зменшенням потенційної кількості платоспроможних споживачів є очевидним фактом;

- рентабельність послуг Товариства у 2023 році склала 11,3%, що на 3,3% вище аналогічного показника 2022 року і на 6,17% більше рентабельності послуг у 2021 році. Рентабельність оборотних активів теж зросла порівняно з 2022 роком на 14,72%. Рентабельність власного капіталу ТОВ склала 76,4% у 2023 році, рентабельність оборотних активів склала 42,7%. Збільшення рентабельності Товариства, дозволяє позитивно характеризувати ефективність використання оборотних фондів.

Отже проведений аналіз ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т» показав, що ТОВ «Експерт сервіс-Т» має максимальну фінансову стійкість, має ресурси, які можна використати для погашення короткострокових вимог кредиторів, здатне покривати короткострокові зобов'язання найбільш ліквідними активами і є фінансово незалежною від кредиторів.

У проєктно-рекомендаційному розділі складено прогнозні моделі коефіцієнтів рентабельності сукупних активів на основі чистого прибутку $ROTA_{NP}$ та рентабельності сукупних активів на основі прибутку до вирахування відсотків і податків $ROTA_{EBIT}$, які пройшли перевірку на адекватність і можуть бути запропоновані до впровадження ТОВ «Експерт сервіс-Т». Також запропоновано, економічно-обґрунтовані організаційно-технічні заходи з підвищення ефективності діяльності Товариства за рахунок мінімізації пошкоджень відремонтованих картриджів під час транспортування. За результатами проведених обчислень показників інвестиційного проєкту з впровадження організаційно-технічних заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», можна зробити наступні висновки: обчислений показник $NPV = 139727,1 > 0$, тобто за життєвий цикл проєкту відбудеться повне відшкодування витрат та буде отримано понаднормовий прибуток; обчислений показник внутрішньої норми рентабельності $IRR > 22 \%$, а це означає, що запропонований проєкт доцільно впровадити на досліджуваному Товаристві; індекс рентабельності $PI = 1,22 > 1$, тобто теперішня вартість грошового потоку перевищує інвестиції і забезпечує заданий рівень рентабельності; відшкодування витрат інвестиційного проєкту відбудеться за 2,4 роки.

Отже, за результатами аналізу всіх показників запропонованого проєкту з впровадження організаційно-технічних заходів підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт сервіс-Т», можна стверджувати, що їх доцільно рекомендувати до впровадження.

У розділі охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях, розглянуто стан охорона праці на ТОВ «Експерт сервіс-Т» та забезпечення захисту працівників та клієнтів у разі надзвичайних ситуацій воєнного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакушевич, І.В., Берестецька, О.М., & Січкун, О.О. (2023). Цифровізація українського бізнесу під час війни. Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, академіка НАН Миколи Григоровича Чумаченка: „Наука, інновації, бізнес: проблеми, перспективи і сьогочасні тренди розвитку“, 16-17.
2. Бакушевич І.В., Мартиняк І.О. Вплив ІІІ-технологій на сталий розвиток фірм. *Інклюзивна економіка*. 2024. Вип. 2(04) С. 5-9.
3. Бізнес в умовах війни: виклики та оптимізм. URL: https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/biznes-v-umovakh-vijni-vikliki-ta-optimizm-989816.html (дата: звернення 16.11.2024)
4. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата: звернення 16.11.2024)
5. Василець Н.М. Наукові підходи до розвитку малого підприємництва в умовах війни. Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій: колективна монографія. Portugal – Chernihiv: REICST, 2022. С. 110–121. DOI: <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-08>. (дата: звернення 16.11.2024).
6. Ведення бізнесу під час війни: український досвід URL: <https://www.payoneer.com/uk/resources/research-reports/business-times-of-ukranian-war> (дата: звернення 16.11.2024).
7. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56> (дата: звернення 16.11.2024).
8. Загорський, В.С., & Кисіль, Б.М. (2023). Проблеми стимулювання підприємницької діяльності в умовах військових дій. *Ефективність*

державного управління, 3(76/77), 11–18. <https://doi.org/10.36930/507601> (дата: звернення 16.11.2024).

9. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема : навч. посібник / Ю.М. Бажал [та ін.]; ред. Ю.М. Бажал. Київ : Пульсари, 2015. 278 с.

10. Інструменти підтримки бізнесу у воєнний час. Липень - Серпень 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyenny-chas-lypen-serpen-2024-roku> (дата: звернення 14.11.2024).

11. Карпенко Л.М., Іжа М.М., Гороховський М.В. Інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 33. С. 67-73.

12. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57> (дата звернення: 16.11.2023).

13. Круглов В.В. Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. *Економікоправові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи - 2022*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 440–442.

14. Куклінова, Т. (2023). Функціонування малих підприємств під час воєнного стану. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 316(2), 172-174. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-27>.

15. Лозинська Т.М., Сліченко В.В. Державна підтримка малого бізнесу в умовах воєнного стану. *Держава та регіони*. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2022. № 4 (78). С. 42-55. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2022/7.pdf (DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.4.7>)

16. Мейш А., Шпильовий В. Державна політика стимулювання розвитку підприємництва в Україні: від класичного покращення бізнес-клімату

до подолання викликів війни. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2022, № 6, Том 2. С. 202 — 208.

17. Мельник, Т. (2023). Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7(3), 07. <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>. (дата: звернення 16.11.2024)

18. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання «Безпека в надзвичайних ситуаціях» / В.С. Стручок. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 156 с. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39196>.

19. Михаліцька, Н.Я., & Яцик, М. Р. (2023). Розвиток малого підприємництва в Україні у період воєнного стану: інструменти фінансової та кадрової безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* (серія економічна), (2), 45–54. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-2-6>.

20. Мурована, Т. (2023). Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49> (дата: звернення 12.11.2024)

21. Огляд досьє контрагента ТОВ «Експерт сервіс - Т». YouControl: вебсайт. URL: <https://youcontrol.com.ua/>

22. Різник, Н.М., & Парушевські, А. (2022). Аналіз та моделювання фінансово-економічних показників підприємств з використанням відкритих інформаційних баз даних. Матеріали міжнародної науково-технічної конференції „Математичні методи та моделі технічних і економічних систем“ присвячена пам'яті професора Шаблія Олега Миколайовича та 60-ти річчю кафедри теоретичної механіки, 148-150.

23. Стан та потреби бізнесу в умовах повномасштабної війни, серпень 2024 URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/stan-ta-potreby-biznesu-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viiny> (дата: звернення 16.11.2024)

24. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analytyka/> (дата звернення 16.11.2024)

25. Феньо В., Бакушевич І. Оцінка ефективності інвестиційного проєкту за допомогою фінансових функцій MICROSOFT EXCEL // Тези доповідей V міжнародної науково-практичної конференції учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства» / м. Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя (м. Тернопіль, 28-29 листопада 2024 р.), 2024. С. 83-84.

26. Чайка Т.Ю., Мартинова В.В., Невмирич Д.В. Система коефіцієнтів рентабельності активів: сучасні тенденції розрахунку й аналізу (на прикладі підприємств сфери гостинності). *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 2(2). С. 113–120.

27. Шушкова Ю.В., Чепіль Ю.Б., Дунець І.А. оцінка рівня фінансової безпеки бізнесу в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2867/2903>.

28. Як спростити умови роботи малого бізнесу у воєнний час. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/7/702009/> (дата: звернення 16.11.2024).

29. Як почуваються малий і середній бізнеси під час війни. Результати дослідження. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/09/6/703949/> (дата: звернення 16.11.2024).

30. Bakushevych I. Smart Cooperation Of European Clusters In Support Of Ukraine: Partnership For Business Integration And Recovery. Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства» / Тернопіль: ТНТУ ім. І.Пулюя (м. Тернопіль, 6-7 грудня 2022 р.), 2022. С. 3-4.

31. Berestetska, O., Iankovets, T., Orozonova, A., Voitovych, S., Parmanasova, A., & Medvedieva, K. (2023). Using Crm Systems for the Development and Implementation of Communication Strategies for Digital Brand Management and Internet Marketing: eu Experience. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(4), 36.

32. Khymych, I., & Riznyk, N. (2024). Фінансово-економічний аналіз підприємства: основа прогнозування позитивних результатів за кризових умов. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 3(1), 62-71.

33. Loiko, V., & Aleksandrov, B. (2024). Розвиток мікро-, малих та середніх підприємств України в період війни. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(13), 273-284.

34. Shveda, N., Ziailyk, M., Dzhydzhora, L., Oksentyuk, B., & Hats, L. (2024). Strategy for the development of Ukrainian communities in the post-war period. *Salud, Ciencia y Tecnología–Serie de Conferencias*, 3(2024)), 1-14.

35. Tebenko, V., Kutsai, N., Shashyna, M., Omelianenko, O., & Bakushevych, I. (2024). Digital Transformation in Business: The Impact of Technology on Efficiency, Innovation and Competitiveness. *Economic Affairs*, Vol.69, 307-315. DOI: 10.46852/0424-2513.1.2024.32 URL: <https://economicsaffairs.co.in/Journal/abstract/id/NjI4Nw==/?year=2024&month=February&volume=Volume%2069&issue=Issue%201Special>